

SÖRMAN, PY

Toto : av Py Sörman

Bonnier

1929

EOD - Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 12 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400- till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- * Få samma utseende och känsla som med originalet!
- * Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- * *Sök:** Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- * *Klipp & klistra:** Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).
- *Ej tillgängligt i varje e-bok.

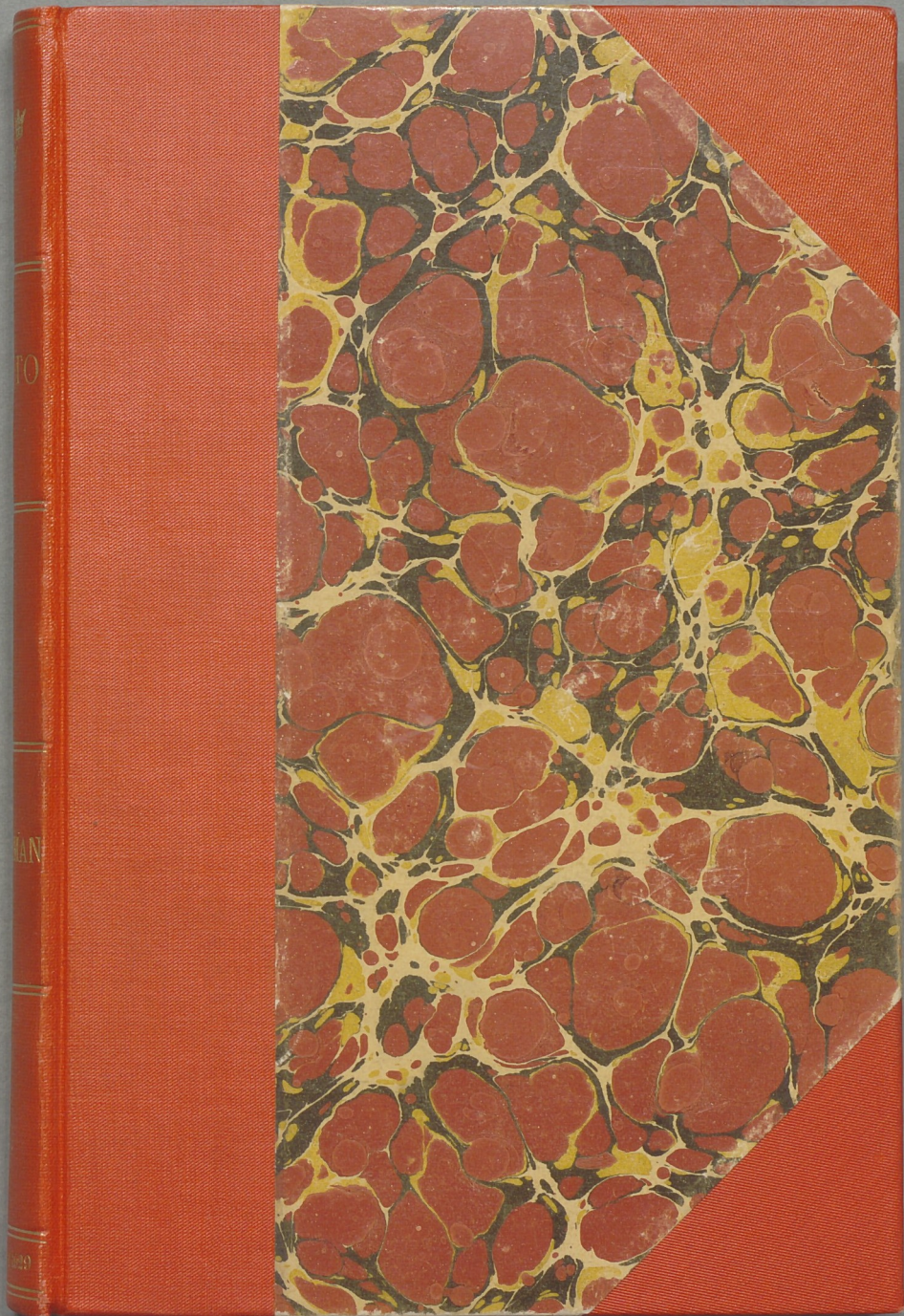
Villkor för användning

Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- * Villkor för användning: <https://books2ebooks.eu/csp/sv/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 40 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Sök böcker tillgängliga för den här tjänsten: <https://search.books2ebooks.eu>
Mer information finns tillgängliga via <https://books2ebooks.eu> boken.

Kungl. Biblioteket
STOCKHOLM

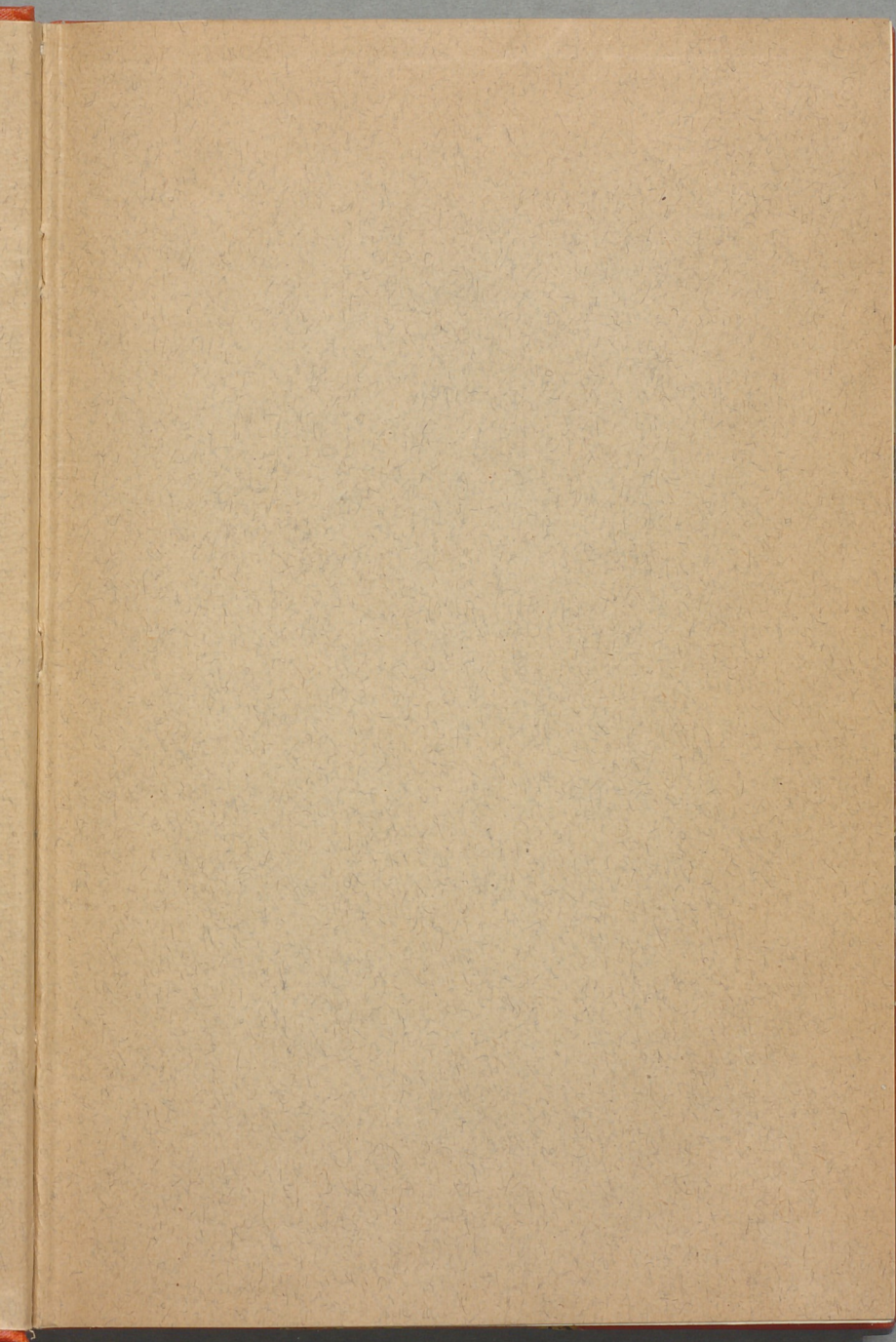
Roman

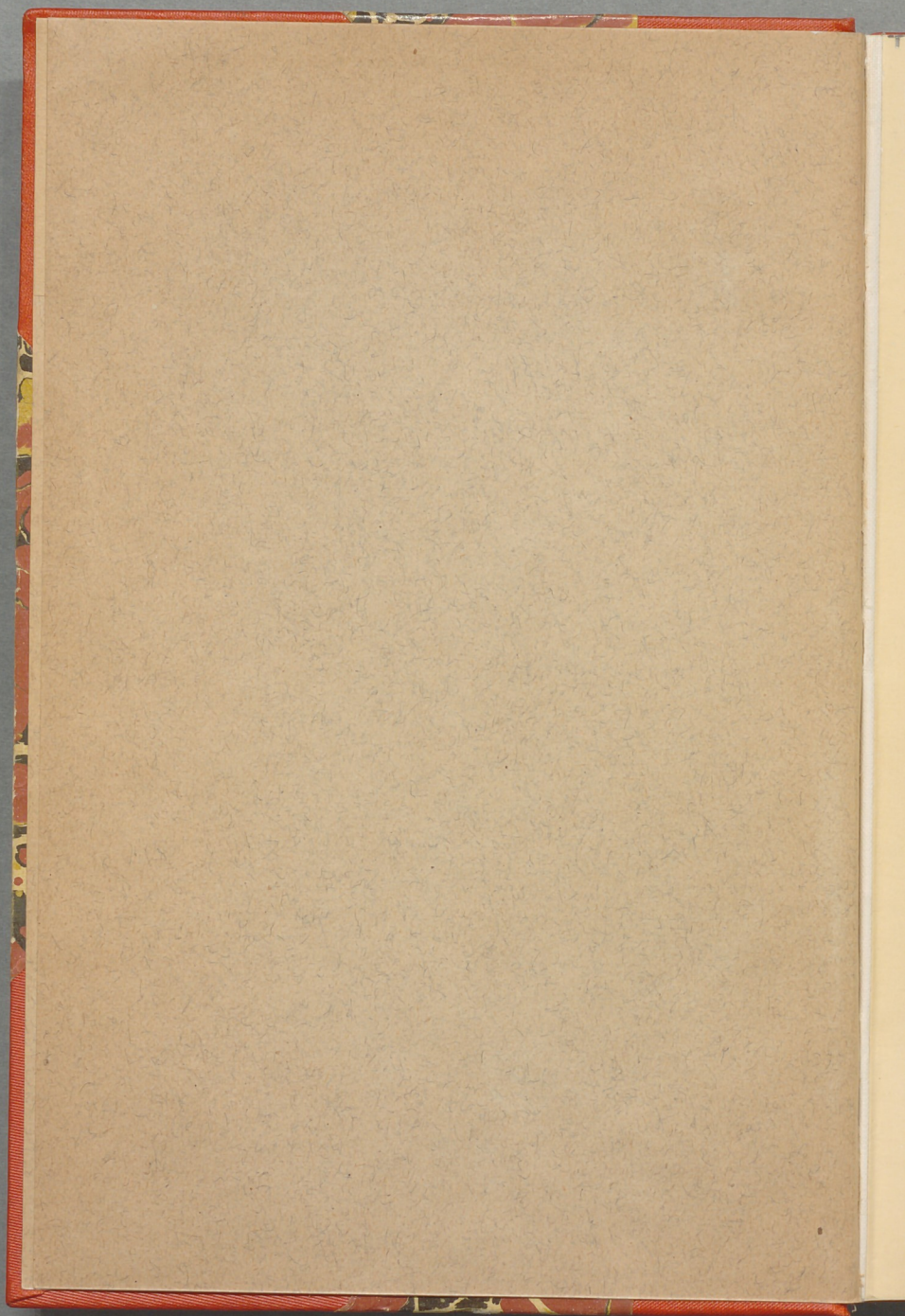
Sv.

Kungl. biblioteket

0 0000 00006889

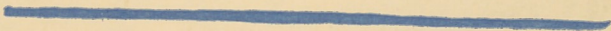

Roman
Sv.
o

TOTO

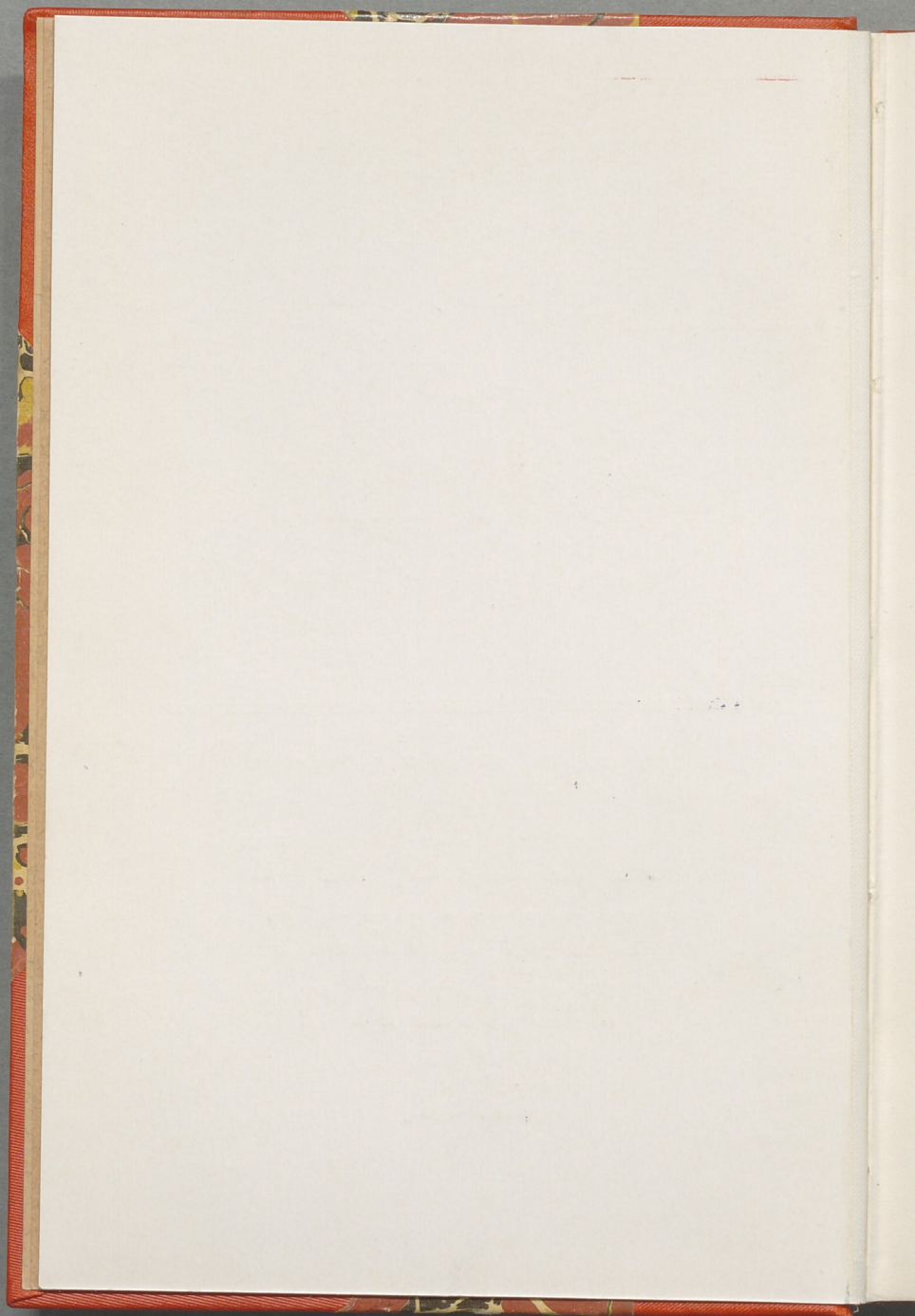
AV

PY SÖRMAN

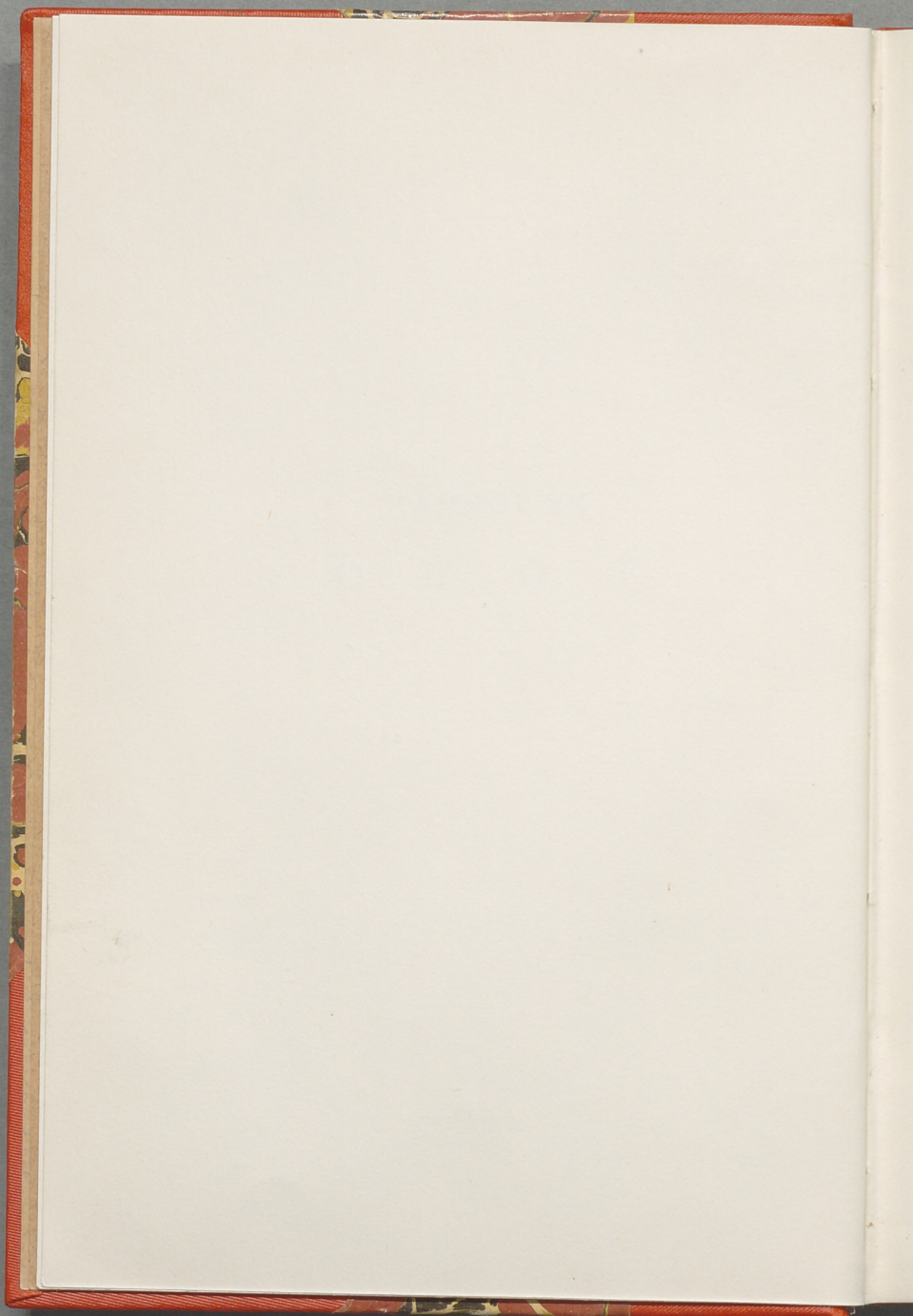
STOCKHOLM
ALBERT
BONNIERS
FÖRLAG

PY SÖRMAN

T O T O

T O T O

AV

PY SÖRMAN

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Copyright. Albert Bonnier 1929.

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1929

I.

I fjorton dagar gick jag omkring och log. Jag tänkte på människorna, som uppsökte mig, som hälsade på mig och talade till mig.

Jag visste något, som de inte visste. Och hade de vetat det, skulle de genast upphört att tolerera mig bland sig. Inte nog med att deras umgänge med mig skulle tagit ett brått slut, utan de hade också satt till alla krafter för att i stor hast röja mig undan, få mig bortskaffad.

Människorna ha nämligen den egenheten, då det gäller de döda.

Men nu var det detta, att ingen visste att jag var död. Genom någon underlig naturens nyck förblev min kropp oförändrad och kunde röra sig efter behag. Det yttre skalet, som omslutit mitt jag, fortsatte ett slags liv på egen hand, så snarlikt mitt förra, »riktiga» liv som en väl tagen film är snarlik verkligheten.

Och detta filmliv, detta opersonliga fortlevande, godtogs av min omgivning som varande ett verkligt liv, en medveten tillvaro.

Av alla, som kommo och gingo, var där ingen, som fattade misstankar. En och annan särskilt

klarsynt person kunde väl stundom, då svaret på en gjord fråga uteblev, plötsligt säga:

— Du är visst rätt tankspridd!

Men det var också allt. — »Du är tankspridd»
— till en tom kropp utan tankar!

Jag måste ju le, när jag iakttog dem. Det var roande och hart när otroligt att se, hur lätt de läto sig duperas.

Och samtidigt som jag log, gick jag och väntade på förändringen, som skulle inträffa. Det hela var ju abnormt, detta skenliv måste ju snart upphöra. Man kan inte i det oändliga överleva sig själv.

För så vitt inte allt, som sker, är sken och tom inbillning, så hade jag verkligen dött. Min död var ingen förvirrad dröm. Den var enkel och verklig.

Jag dog i dagbräckningen. De flesta dö i dagbräckningen, och jag hade i den stunden ingen önskan att skilja mig från mängden genom att framflytta min död till en mera ovanlig timme.

Det skulle annars väl ha låtit sig göra. Döden är nämligen, i motsats till vad man i allmänhet tror, inte ett obevekligt öde, utan en handling av jaget, en viljeakt. Den är alltså frivillig i proportion till det värde man tillmäter den mänskliga viljans frihet. Det är sjukdomen och smärtorna, som äro »öde». Den blinda, instinktiva livsviljan tar upp kampen mot dem, och den seende, medvetna dödsviljan ändrar dem.

Maeterlinck har redan för länge sedan påpekat människornas orättvisa mot döden, då de påbörda den så mycket, som den alls inte har med att göra. De betrakta den gärna som en grym bödel, vilken i timal bearbetar sitt arma offer, tills det slutligen ger upp och förklarar sig besegrat. Men döden är i stället en sekunds snabb gäst, som endast sätter punkten efter livets lidanden.

Min död var på intet sätt ovanlig. Den var lätt och snabb, emedan det ligger i dess natur att vara sådan. Jag skulle även kunna kalla den god, eftersom den befriade mig från en del tålamsprövande smärtor, som livet begåvat mig med. Därtill var den totalt opersonlig som narkosen eller den djupa sömnen är opersonlig.

Det hela tycktes endast vara en förflyttning av mitt jag. Vad jag skulle vilja kalla tyngdpunkten i min person, tankarnas centrum, medvetandet, förflyttades från kroppen ut i rummet.

Men underligt nog blev förflyttningen inte radikal, utan tyngdpunkten stannade ett stycke ifrån kroppen, som den lämnat. Och härvidlag, men inte annars, vill jag hoppas att min död var särdeles ovanlig.

På så sätt kan jag möjligen finna ett slags förklaring till vad som hände. Min död, som i övrigt var en vanlig, naturlig död, fullföljde av en eller annan orsak inte sitt värv. Den lät det stanna vid en halvmesyr. Och tack vare detta — — —

Den övergivna kroppen fortsatte att röra sig och vara till. Med automatisk precision utförde den de vardagliga handlingar, den blivit van att utföra, den förflyttade sig, den talade, den åt och sov.

Jag iakttog den till hälften road och till hälften förbryllad. Och jag märkte, att den klarade sig utan mig. Vid ett par tillfällen, då jag sökte sätta mig i förbindelse med den och ge den order att utföra, lyckades jag endast åstadkomma att den blev oerhört förvirrad.

Kroppen hade avsatt mig och önskade ingen inblandning från min sida.

Vad mig själv angår, borde jag väl ha lämnat den på allvar för att ej vidare bekymra mig om dess öde?

Men hur det nu var, dröjde jag kvar. Kanske kom det sig av att min frihet endast var fiktiv, att jag fortfarande hölls kvar i tid och rum medelst band, jag ej kunde skönja? Själv förklarade jag saken på annat sätt:

Min tid var ju obegränsad, det gjorde mig ingenting, om jag använde litet av den till att iakttaga och studera denna underliga mekanism. Denna själlösa kropp var ju trots sin begränsning en blind naturkraft — den var som en bil utan förare — en mystisk och obegriplig företeelse på tillvarons trafikerade vägar.

Jag var road och nyfiken på att få åse dess framfart.

Och dessutom: mitt gångna liv, mitt förflutna,

var fastlänkat vid denna företeelse. Det borde alltså inte vara mig helt likgiltigt, vad den skulle komma att ta sig till.

Jag insåg snart, att människorna utan vidare accepterade den i mitt ställe. Ett ögonblick grämde det mig, att de inte alls lade märke till den skillnad, som tycktes mig så oerhörd. Men därpå log jag. Jag log i fjorton dagar. Jag följde denna kropp, såg hälsningarna, den fick mottaga, hörde orden, som sades till den — förtroendena, som viskades — — — Där var ganska mycket att le åt!

Men samtidigt väntade jag.

Jag visste ju, att detta tillstånd var abnormt. Jag sade till mig själv:

— Vad är den här kroppens liv annat än en förbluffande kraftig och uttänjd reflexrörelse? Den måste ju upphöra efter hand. Jag var orsak — den endast verkan. Och nu har jag lämnat den, jag står utanför den. Inte kan verkan hålla på att existera utan orsak?

Jag iakttog den spänt för att se, om inga tecken till den väntade förändringen skulle börja visa sig.

Jag tänkte:

»Snart måste väl min hud börja strama, mina kinder falla in och mina rörelser slappna av?»

Ty fortfarande använde jag om kroppen benämningen »jag», och kallade det, som tillhörde den, »mitt».

Jag önskade förändringen. När jag i fjorton da-

gar lett över människorna, som läto sig duperas, som blint godtogo denna kropp som en levande varelse och betraktade dess reflexrörelser som liv, tröttnade jag på att le. Detta gyckelspel började förefalla mig motbjudande.

Jag önskade att på allvar bli fri och få ägna mig åt annat än studiet av en kropp. Men så länge den envisades med att gå omkring som ett slags imitation av mig själv, en efterrapning av mitt avslutade liv, kunde jag ju inte lämna den med lugn. Dess blotta tillvaro irriterade mig, och fastän jag saknade förmåga att sätta mig i förbindelse med den, inverka på den, ge den order, kände jag mig ändå böra stanna i dess närhet. Det var en känsla besläktad med den, som bjuder en att möta obehagliga händelser öga mot öga hellre än att vara i ovetenhet om dem.

Jag avvaktade med växande otålighet den stund, då denna kropp skulle upphöra med sin självtagna verksamhet och överlämna sig åt förintelsen. Mitt intresse för miljön, vari den dvaldes, minskades alltmera. Människorna, som omgävo den, miste sin betydelse som individer och övergingo till att bli en massa mer eller mindre okända personer, vars namn jag efter hand glömde bort, och vars förhåvanden syntes mig obetydliga och meningslösa.

En längtan inom mig, till en början svag och obestämd men småningom alltmera stark och pockande insisterade på att få föra mig bort från detta slag av tid och rum.

Mitt kvardröjande var mig som när man är tvungen att vistas i ett mörkt och trångt hotellrum i en främmande, ogästvänlig stad för att ordna upp en affär, som är ledsam och trivial men dock måste ordnas. Man avskyr staden med dess fula, bullersamma gator, man avskyr hotellrummet med dess unkna luft och dess mörker, men även om affären skulle dra ut på tiden, tvingar man sig att bli kvar och inte göra uppbrott förrän den är avslutad. Kanske råkar man under tiden göra bekantskaper, kanske möts man en dag av frågan:

— Ni är bosatt här på allvar, eller hur?

Då är det svårt att hålla sig lugn och låta bli att rusa upp och ropa:

— Nej! Nej! Nej! Jag skall resa i morgon! — I dag! — Om en timme! — Nu medsamma! — — —
Jag väntade.

När denna kropp äntligen gav tappt och började förmultna, då men inte förr var affären avslutad, och jag kunde lugnt få göra uppbrott.

Men — — —

När ytterligare en tid gått, visade sig några tecken, så motsatta dem jag väntat, att jag häpnade.

Kroppen, som jag lämnat, nöjde sig inte med att mekaniskt efterbilda en mänsklig tillvaro i dess yttre former. Den utsträckte sin imitationslusta ännu mera. Ett slags tankeliv tycktes uppstå inom den, ett instinktliv. Min plats var inte längre tom. Där uppstod nu ett karikerat medvetande,

något som inte var själ, men som ville ge sig ut för att vara det. Ett monstruöst väsen, som ändå inte var något väsen — konturerna av en personlighet, men utan tyngdpunkt.

Det var vid denna upptäckt, som jag slutade att längre om kroppen använda orden »jag» och »mig». Den hade ju ingenting vidare med mig att göra. Den levde sitt eget liv, hade emanciperat sig från mig, gjort sig oberoende, i stil med skuggan i Andersens berättelse.

Vid det laget hade jag väl haft rätt att göra uppbrott? Jag var ställd utanför affären och behövde inte dröja kvar, tills den avslutades.

Jag var ej i stånd att avgöra, om min frihet från kroppen var verklig eller endast en fiktion. Men jag antog att den var verklig, eftersom jag önskade, att den skulle vara det. — Jag längtade bort — men likafullt stannade jag kvar. Detta var ett problem, som tarvade sin förklaring. Och inför mig själv avgav jag en förklaring, som syntes mig antaglig.

Jag var i själva verket inte löst från affären. Den hade tvärtom invecklats ytterligare. Nya faktorer, som jag aldrig beräknat, hade börjat spela in, proportionerna hade förskjutits, och nu mera än någonsin borde jag dröja och se, varhän det skulle leda.

Min situation var ganska underlig. Kunde man tänka sig någon liknande, så vore det denna:

— En person lägger av sig ett utnyttjat klädes-

plagg och kasserar det. Men strax därpå gör han den upptäckten, att klädesplagget börjat en tillvaro på egen hand. Allra först verkar det tomt, och tyget hänger i veck och rynkor. Men efter hand utökas underverket därhän, att vecken börja fyllas ut, och man får illusionen av att detta plagg verkligen omsluter någon eller något. Och ägaren, som kasserat plagget, måste åse dess nya tillvaro utan förmåga att ingripa.

När hans häpnad äntligen ger rum för tankar, kanske de forma sig så:

»Folk kommer att tro, att det är jag! De har sett mig så ofta i det där plagget!»

Och därpå:

»Men det *är* ju inte jag!?! Vad i Herrans namn är det?»

Kanske han förirrar sig in i en labyrint av frågor:

»Om det inte är jag, så är det ju ingenting? — Men jag ser det ju? Det måste vara någonting? Och *är* det jag, så fattas ju en sak? Jag själv fattas ju?»

Vilket resultat kan han väl komma till? Jag vet det inte. Men en sak vågar jag påstå: personen i fråga skall inte kunna slita sig lös från detta fenomen. Har han än tusen viktiga uppdrag, som vänta honom på annat håll, så skall han likafullt uppskjuta dem för att följa efter och iakttaga detta väsen, detta klädesplaggs öden. Med undran och häpnad skall han följa det — objektivt

intresserad eller hemsk till mods, alltefter omständigheterna. Och skulle det till sist visa sig, att han följt ett fantom, då skulle han skämmas över den tid, han slösat bort — han skulle stanna, stryka sig med handen över ögonen och mumla:

— Jag förstår inte — — — Vad har det varit fatt med mig egentligen? — — — En tom inbillning! — — — Så löjligt man bär sig åt!

Han skulle råta på sig i plötslig befrielse, draga ett djupt andetag, och därpå hastigt vända om och gå till de väntande uppdragen utan att se sig tillbaka.

Men om mysteriet inte uppklaras, vad händer då? Måste han i det oändliga fortfara med att följa efter denna skenvarelse? Och skall i så fall inte denna underliga situation efter hand lyckas förvirra hans begrepp därhän, att han börjar anse varelsen som sitt andra jag — ja, till på köpet ett verkligare jag än han själv? Är inte en yttre verklighet ofta svårare att förneka och bortförklara än en inre?

Kanske det rentav går så, att hans egna sinnen bli de, som ivrigast resa sig och vittna mot honom:

— Det där klädesplagget är ju verkligen en person. Man kan se det. Man kan höra det. Man kan taga på det. — Men det, som du kallar ditt jag, är bara ett tomt begrepp!

Och sedan — — —? Ja, det beror på.

Är det en svag person, så ger han sinnena rätt

utan invändningar. Han lär sig vörda och älska klädesplagget och plånar ut sig själv så gott han kan.

Är han stark, tar han upp kampen både mot sinnena och plagget. Det kan bli en kamp på liv och död, men är han mycket stark, så segrar han väl till slut.

Är han en vanlig person med en vanlig persons blandning av svaghet och styrka, kommer han att ge efter ibland, opponera sig ibland, och känna sig illa till mods, så länge detta tillstånd varar. Han har mod nog att spotta på plagget och säga:

— Du är en vämjelig företeelse! Inbilla dig inte, att du har något samband med mig! Hade jag trott det, skulle jag slagit ihjäl dig för länge sen!

Men han har inte nog styrka att kunna känna sig helt oansvarig för de handlingar, det begår — — — Inte ens i sina starkaste stunder.

Kanske beror det på, att han aldrig helt kan bli kvitt den tanken:

»Jag har i alla fall burit dig — — — förr — — — Jag har burit dig, och kanhända är det något av mig själv, som dröjt kvar och möjliggjort din tillvaro? Du är inte jag, men kanske — — — kanske har jag någon skuld till att du finns?»

Och om klädesplagget uppför sig illa, kommer han ofrivilligt att böja sitt huvud och rodna — — —

II.

Varelsen, som fortsatte mitt liv utan mig, var en kvinna.

Jag har hört intressanta dispyter bland intelligenta män över detta ämne: är kvinnan olik mannen även på så sätt, att hon till sitt väsen är mera materie och mindre ande än han? — Jag erkänner, att jag glömt den direkta ordalydelsen, men innebörden var densamma, och männen, som disputerade, voro inte kineser. Vad de kommo till för resultat, minns jag inte, kanske blev det inte alls något resultat.

Men, hur som helst, jag ger dem härmed en handräckning, om frågan fortfarande intresserar dem. Det var alltså en kvinnas materie, som fortsatte livet, sedan anden lämnat den. Och inte nog med det: den fortsatte det lugnt och säkert, utan att ett ögonblick märka, att det fattades den något.

Kanske skulle det likaväl kunnat vara en man, som detta hänt? — Nu var det i alla fall en kvinna, och herrarna böra känna sig tacksamma. De få gärna anse sig ha fått belägg för sin åsikt. De få också gärna säga:

— Där ser man! En så stark materie, att den kan leva på egen hand! Och en så liten ande, att dess frånvaro inte märks en gång!

Jag tror knappast att någon kvinna kommer att bli allvarligt stött över ett sådant yttrande. Den tiden är förbi, då kvinnorna ansågo sig böra munhuggas för sitt människovärde. Kvinnans viktigaste uppgift i livet är att hålla mannen på gott humör. Hon börjar alltmera inse det. Och samtidigt inser hon, att få saker så verksamt bidra till att höja hans humör, som tron på hennes underlägsenhet. — Ingen klok kvinna blir stött.

Varelsen var alltså en kvinna.

Man kallade henne Toto. Namnet sade mig ingenting — jag tvivlade på, att jag någonsin burit det. Men troligen tog jag miste däri. Hennes liv var ju knutet till mitt som en garnände till en annan. För yttervärlden tog det sig ut som en sammanhängande tråd. Det var endast jag, som såg knuten. Alltså var det inte troligt, att hon begåvats med ett nytt namn.

Jag måste således antaga, att hon ärvt denna meningslösa benämning efter mig, så som hon ärvde det övriga, som jag kallat mitt.

Arvet var inte lysande.

Mitt liv hade ändats i en behaglig tid, just när livet och jag inte funno oss ha mera att säga varandra.

2. — *Sörman, Toto.*

Livet var — om man kan säga så — förnärmat. Jag hade inte behandlat det med tillräcklig veneration.

Det är mycket möjligt, att jag kom in i det med en uppriktig föresats att ta det på allvar. Det är möjligt att jag till en början lade in något av detta allvar i mina ord, tankar och lekar. Vuxna människor skratta ofta åt barn, utan att detta på något sätt åstadkommer förändring i barnens karaktär. Men, när de vuxna skrattade åt mig, drog jag öronen åt mig. Jag började iakttaga mina egna ord och handlingar »von oben hinab», kunde man säga. Och i och med detta hade jag gjort början: Om mina allvarligt menade ord reducerades till lustigheter från de vuxnas ståndpunkt, så fanns det väl också en högre ståndpunkt, varifrån de vuxnas ord blevo skämt — hur allvarligt sagda de än kunde vara. Allt som allt: det gällde att inte låta lura sig av livets skenbara allvar — i grund och botten var det menat som ett skämt. Tog man det på allvar, riskerade man att bli utskrattad. Och då är det ju trevligare att skratta själv — — —

Livet tycker inte om en sådan attityd. Det skämtar gärna själv — det tycker om att dra folk vid näsan, spela dem små spratt — men av sina offer fordrar det en gravallvarlig uppsyn.

Det var en tid, då jag tyckte mycket om livet. Det log mot mig och sökte inbilla mig, att det bar på ett ymnighetshorn fullt av underbara håvor,

som det endast längtade efter att få skänka bort. Man hade bara att räcka ut händerna efter dem.

Jag hade just fått veta, att jag gick och bar på en sjukdom, som kanske kunde åsamka mig en hastig död. Det var egentligen bara en liten felaktighet i matsmältningsorganen, en åkomma, blottad på all romantisk tragik, fullkomligt löjlig — man måste vara läkare för att ta den på allvar.

Det tycktes mig bittert och förödmjukande att dö av en sådan sjukdom. Livet verkade starkt till sin fördel vid jämförelsen. Det ägde åtminstone en smula skönhet och värdighet.

Dess gest med ymnighetshornet föreföll så flott. Man frestades starkt att ta den på allvar.

Jag tror, att när man är mycket ung, bör man ta den gestalten på allvar och sträcka sina händer mot det förmenta ymnighetshornet i het, uppriktig iver.

När man är mycket ung, skall man helst ha planer — — — önska erövrå världen, sätta märke i historien, bli odödlig.

Man bör ha stora drömmar, höga ideal. Det hjälper en sedan, när man upptäckt att det där med ymnighetshornet är ett litet skämt — att det hela är ett prutsystem, där man slår ner sina önskningsar tum för tum. Ju mera man tar till från början, dess mera har man att pruta av sedan. Och så länge man står i och låter pruta med sig, så länge lever man.

Vägen från de mest himlastormande planerna och till den totala bristen på önskningar och begär är som en graderad skala. Den bör passeras långsamt, allvarsamt, gradvis. Dess sista stadium hör den stilla ålderdomen till, då livets slut är så nära, att resignationen endast blir frid och inte bitterhet.

Jag passerade den allt annat än långsamt. Jag åkte utför den i svindlande fart som om den varit en rutschbana. Jag tog den inte på allvar — jag betraktade den och behandlade den närmast som en rutschbana. Följaktligen befann jag mig längst nere vid botten på en tidpunkt, då jag efter min ålder i normalt fall bort befinna mig en grad under erövringsplanerna.

Och där satt jag och tittade på rutschbanan nedifrån, och fann den löjlig. Den stilla värdigheten hos dem, som långsamt gled utför, föreföll skrattretande. Det oerhörda allvar de inlade i denna torftiga, meningslösa lek, den betydelse de tillmätte den och sig själva — — — det var en otroligt komisk syn.

Men jag skrattade inte. Jag hade visst nått så långt ner, att själva skrattet blir en onödig ansträngning — man ids inte längre — — —

Jag har ibland, om det är förutbestämt att vissa människor dö unga. Och om dessa just därför måste pressa in hela livsskalan inom ramen av några få år.

Eller kan förhållandet vara det motsatta? Om

man jäktar utför skalan av egen drift — då dör man väl också av egen drift, när där inte finns mera kvar?

För min egen del lutar jag åt den sistnämnda uppfattningen.

Min sjukdom i all heder, men inte var den ensam om att framkalla min död. Den var endast en av de många faktorer, som spelade in, och därtill en ganska underordnad faktor.

Visserligen irriterade den mig osägligt den sista natten, men dess roll i det lilla drama, som då utspelades, var i stort sett bara en statistroll.

Huvudrollen utfördes i mitt tankecentrum. Det var därifrån det avgörande beslutet utgick: Nu... nu skall det ske. Nu dör jag!

Och så skedde det.

Men det oförklarliga, som vidtog efteråt, hade aldrig kunnat äga rum, om sjukdomen ensam fällt utslaget.

Den var ju stationerad i vad jag än så länge kallade min kropp. Och trots den, ja, till synes fullkomligt oberörd av den, fortsatte kroppen sitt liv på egen hand!

Jag hörde aldrig denna Toto klaga över sjukdom. Min dödsnatts plågor tycktes ej ha berört henne. Atminstone nämnde hon ingenting om saken.

Medan jag gick och väntade på hennes undergång och upplösning, började hon i stället se allt

friskare ut. — Frigjord från mig blomstrade hon upp.

Hon levde som en seg, tålig ogräsplanta på den karga mark, jag efterlämnat.

Som ett barn upphör med en lek, när den inte längre intresserar det, vilket vill säga, när det inte längre lyckas inbilla sig och omgivningen, att det tar leken på allvar — på samma sätt hade jag upphört med mitt senaste arbete. Något nytt hade jag inte funnit.

Från livets synpunkt var jag en komplett odugling, lösryckt ur sammanhanget, till intet nyttig. Vidare var jag rotlös. Toto började sin tillvaro i ett hyrt rum, där nästan ingenting var mitt, utom kläderna i garderoben och böckerna i bokhyllan. I en byrålåda låg en bankbok med sexhundra kronor insatta. Jag hade inte satt in dem med tanke på Toto. Inte heller med tanke på framtiden i ordets vanliga bemärkelse. Snarare hade jag resonerat så här:

— Man dör förr eller senare. Det vore oanständigt att betunga sina medmänniskor med begravningskostnaderna, när det inte är absolut nödvändigt. Jag vill freda mitt samvete på den punkten.

Men Toto besvärades inte av sådana tankar. Hon tog nästan genast ut pengarna — — —

Hennes kropp, sådan hon övertog den av mig, var inte mycket att skryta av. Den var vid det laget mest skinn och ben. Ett hus tar intryck av

den som bor där, ett plagg av den som bär det. Mitt ansikte var gammalt i förtid med rynkor kring ögonen, veck från näsroten till munnen och vassa kindben.

Arvet var allt annat än lysande.

Med min inställning gentemot livet borde jag dessutom ha varit en eremit utan vänner och umgänge. Jag formligen arbetade på att bli det. Mitt sätt mot mina medmänniskor var den sista tiden rentav ohövligt.

Att Toto trots detta ärvde en handfull vänner och bekanta, att man uppsökte henne, bjöd hem henne till sig, talade med henne och begärde råd av henne, visar endast att mina medmänniskor voro tålmodiga, överseende, goda och obotligt trofasta.

Och Toto fann sig väl i deras sällskap. Den första tiden verkade hon ju en smula frånvarande och tankspridd, men hon avvisade ingen och var aldrig ohövlig. Senare började hon uppmuntra dem, hon bemötte dem glatt och vänligt, och tycktes söka deras umgänge.

Hon verkade inte längre tankspridd — hon verkade yrvaken. Hennes tillvaro hade kommit in i ett nytt stadium. Och på detta stadium krävde hon sällskap — någon att se och tala med.

Berodde det på, att hon ännu inte fullt vågade tro på sin realitet utan måste se den bekräftad av andra? Eller existerade hon ännu endast genom andra?

Samtidigt lade hon i dagen en tydlig strävan att i allt vara de andra lik. Hon blev beroende av förebilder. Hela hennes väsen var en reflex. Från människorna, hon mötte, lånade hon ansiktsuttryck, minspel, gester och sätt att vara. Deras tankar och ord absorberade hon, och återgav dem sedan som sina egna.

Mina forna vänner förvånade sig över henne och sökte hennes sällskap flitigare än de någonsin sökt mitt. De sade sin mening om henne öppet — de sade den till henne själv:

— Å, Toto, vad du har blivit rar! Du är så snäll och söt och förståndig, så du är knappt till att känna igen! Alla människor blir förtjusta i dig! Du har blivit så lätt att umgås med.

De tillade en smula förläget:

— Ja, du får ursäkta, men du hade allt dina ryck förr. Man visste aldrig på vilket humör man skulle träffa dig. Du var litet — — — litet obalanserad. Men nu är du dig själv igen, och det är så roligt.

Toto smålog och ryckte på axlarna.

— Jag var visst åtskilligt tokig förut, sade hon. Men bara man tar livet enkelt och sunt och naturligt, så är det härligt att leva!

»Enkelt och sunt och naturligt!» Jag skulle på pricken kunnat säga vem hon lånat de orden av.

Men Toto var lätt att umgås med, det hade de så rätt i. Hon saknade oppositionslusta, motsade ingen, trotsade ingen.

Tills vidare var hon ju inte stort mera än en spegel och ett eko, och man måste finna henne älskvärd i samma grad som man älskade sig själv.

För den, som aldrig kunde ledsna på sin egen spegelbild eller på ekot av sina egna ord, var Toto ett idealiskt sällskap.

— — —

De stunder, hon tillbragte i ensamhet, ägnade hon åt vården av sin person. Sällan har väl en sådan öm omsorg blivit nedlagd på skötseln av ett kantigt och i förtid gammalt ansikte. Det lilla kapital, jag låst fast i en bok i min byrålåda, lösgjordes alltmera och släpptes ut i marknaden. Vad som en gång varit mitt skrivbord, fick undergå en liten förändring, kombinerades med speglar, och blev Totos toalettbord. Där trängdes snart en samling olikformade burkar, flaskor, askar och tuber. Där fanns krämer, som garanterades ta bort rynkor på exempellöst kort tid, salvor, som gjorde huden vit och len, pastor, som kunde åstadkomma täta, långa ögonfransar på en vecka — — —

Där fanns parfym, puder, läppstift, där fanns hakbindor, fingerformare, nagellack — — —

Jag har sett damer, som redan voro vackra, omgiva sig med liknande attiralj och syssla med den, därför att det roade dem. Men för Toto var sysslandet vida mera än ett nöje. Varje flaska, varje tub blev för henne en medhjälpare att nå sitt mål.

Hon sade:

— Det är ens plikt mot sig själv att se så bra ut som det nånsin är möjligt. Och man har först och främst plikter mot sig själv.

Någon hade väl sagt de orden i hennes närvaro.

Hon arbetade minutiöst på att nå kroppslig fullkomning i största möjliga mån. Hon vilade, hon läppjade på grädd, hon tog lämplig motion. Och den möda hon nedlade på sitt hår, sitt ansikte, sina händer, var så tålig, så seg, som om hon tänkt sig att resultatet skulle bestå i evighet.

För Toto var kroppens vård mera än ett nöje — mera än en plikt. Den var en livsuppgift.

Från kroppen sträckte sig hennes intresse med naturnödvändighet till kläderna, som skulle omhölja den, skydda den för köld och samtidigt framhäva dess skapnad så fördelaktigt som möjligt.

I det fallet lyckades jag verkligen sätta ett litet krokben för henne.

Vad jag efterlämnat i garderoben var totalt otillfredsställande. Och vad som återstod på bankboken var totalt otillräckligt. Men Toto sökte sig ändå utvägar för att delvis kunna tillgodose sina behov. Hon sydde om och ändrade det som fanns, hon lade i dagen en otrolig energi. Hon sålde böckerna i bokhyllan, och skaffade nya kläder, nya skor, nya hattar. Någon lysande utrustning blev det inte, men så pass att hon kunde visa sig bland folk utan att behöva rodna.

Emellertid smälte pengarna ihop alltmera. Någon inkomstkälla hade hon inte ärvt.

Jag vågar inte påstå, att situationen bekymrade henne. Snarare tror jag, att hon ansåg det som ett axiom att kroppen skulle ha vad den begärde: mat, dryck, kläder, rumsvärme och en bädd att sova i. På vilka vägar de nödiga medlen härtill skulle anskaffas, det grubblade hon väl knappast över.

Men när hennes ärvda medel visade benägenhet att ta slut, såg jag i hennes ansikte, som numera blivit docklikt runt och skärt, ett uttryck, som möjligen kunde tagas för en undrande fråga. — — —

III.

Livet — eller mänskligheten — tycker om denna frågande attityd. Atminstone såg det så ut.

Toto behövde inte länge se frågande ut. Hon var omgiven av välvilja, man kappades om att få hjälpa henne till rätta.

En dag presenterade man henne för en ung dam, som döpts till Mary-Ann av sina föräldrar, men som i vänkretsen kallades Maya. Och därmed var frågan löst för Totos del.

Maya var gymnastikdirektör och hade ett institut anlagt på avmagringskurer. Det bar sig utmärkt, och Maya hade större inkomster än en kvinna enligt naturens lag och ordning bör ha. En hel familj kunde utan bekymmer ha existerat på det, som hennes knubbiga medsystrar inbragte åt henne.

I detta institut hade hon sedan ett par år tillbaka anställt en ung kvinna, vars uppgift var att iklädd baddräkt stå på en liten estrad och demonstrera de plastiska och gymnastiska rörelser, patienterna hade att utföra. En till synes mycket enkel uppgift. Men i själva verket fyllde denna unga kvinna en viktig funktion inom institutet. Maya insåg hennes vikt och betydelse och betalade

henne en lön, som stod i proportion därtill. Den unga kvinnan hade en idealisk kropp, ty det skulle hon ha för att passa på sin post. Hon var smärt och graciös, hon förkroppsligade de korpulentas hägrande ideal, målet, som vinkade, om de bara höllo ut.

Hon var för dem, vad molnstoden i öknen var för Israels barn. Deras blickar hängde vid henne, medan de arbetade, svettades. — — — Hennes åsyn sporrade dem och gav dem energi.

Men så behagade den unga kvinnan gå och gifta sig, och därmed bjöd hon institutet farväl.

Maya började se sig om efter en ersättare. Då kom där någon och sade:

— Toto skulle passa dig precis! Tag Toto!

Maya frågade:

— Vem är Toto? Har hon bra kropp?

Man slog ihop händerna, man försäkrade:

— Hon har en förtjusande figur. Förr var hon litet mager och kantig, men nu har hon lagt på hullet. Hon är alldeles lagom smärt. Och en sådan rar liten människa! Hon har ingenting att göra, det är så synd. Men detta skulle passa henne precis.

— Jag skall titta på henne, sade Maya.

Man skyndade sig att sammanföra dem. Man klappade deras axlar och sade:

— Ni kommer säkert att trivas ihop — ni kommer att bli goda vänner — säg du till varandra först som sist!

Och Maya tittade på Toto — en gång — två gånger. Hon sade:

— Förlåt, om min granskning verkar lite när-
gången, jag är på jakt efter ett utställningsföremål — — —

Toto log:

— För all del — jag skall vända mig runt hur många gånger som helst. Titta på mig från alla sidor!

Hon verkade smickrad. Hon tog inte alls illa upp!

Man avgjorde ingenting genast. Men efter en vecka kom Maya tillbaka. Hon sade:

— Toto, lilla vän, jag begriper inte, vad det är, det är som om jag känt dig länge. Och på samma gång — — nej, sannerligen, om jag förstår det! Men hur som helst, jag behöver dig i mitt institut. Du kan gott packa ihop dina grunkor och flytta hem till mig med detsamma. Där finns ett rum åt dig. Och jag skulle vilja ha någon att tala med ibland på mina lediga stunder. Du förstår, jag känner mig litet ensam tidtals.

På så sätt var gåtan löst för Totos del. Om hon alls märkt, att där fanns någon gåta.

Att kroppens behov måste tillgodoses, var ju ett axiom. Hos Maya fick hon fritt vivre och god lön, mot det, att hon några timmar varje dag stod på en estrad och utförde plastiska och gymnastiska rörelser.

Det var ett absolut idealiskt yrke för Toto.

— — —

Om Toto i sin natur hade något av spegelbild och eko, så följer ju därav, att hon i sig själv måste sakna betydelse, ända tills någon kom och såg i spegeln och talade till ekot.

Kanske jag överdrev hennes betydelselöshet? Kanske jag överdrev Mayas insats?

Det är inte omöjligt, att Totos tillvaro kunnat fortgå och följa ungefär samma banor, även om Maya aldrig kommit.

Men nu kom Maya...

Jag måste skjuta Toto åt sidan ett slag, för att berätta litet om Maya.

Hon var av god familj, hade fått god uppfostran och var därjämte av naturen begåvad med ett yttre av det slaget, som man ofta hör kallas exotiskt, därför att det är en smula ovanligt på våra breddgrader. Hennes ögon voro mörka, långlagda och sneddade en liten aning upp mot tinningarna. Just en sådan liten aning, som behövs för att människor skola börja undra vad det egentligen är fatt med de ögonen, och sluta med att kalla dem gåtfulla och outgrundliga. Till detta hade hon mycket vit hy, mycket mörkt hår och en mun med röda läppar och starka, vita tänder.

Låter det som beskrivningen på en skönhet? I så fall är det ett misstag, som måste rättas: Maya

var ingen skönhet. En man, som såg henne, brukade i regel visa benägenhet att vilja se omigen, men kvinnor brukade vägra henne att kallas vacker. De kallade hennes utseende egendomligt — möjligen intressant — i allra bästa fall fängslande — men heller inte mera. Om jag tillägger, att hennes figur och hennes lemmar hade det slagets slankhet, som man kallar ras, och att hon klädde sig väl, så har jag väl sagt tillräckligt om hennes yttre.

Vad det inre angår, led Maya av en sjukdom, som kan ha sitt upphov i nerver, temperament eller yttre omständigheter och som kan beskrivas så: Hon var permanent rolös, uppriven och sällsamt olycklig.

Därmed är inte sagt, att hon aldrig kunde känna lycka, lugn och inre balans. Hon hade nog sina stunder av intensiv lycka, men eftersom de voro skäligen tunnsådda, sällsynta och dyrköpta, fick man lätt den föreställningen, att Maya var mera sig själv, när hon var olycklig. Rolösheten och olyckan tycktes mera besläktade med hennes person.

Sedan många år tillbaka var hon invecklad i världens mest hopplöst tilltrasslade kärleksaffär. Det hade varit en och samma man hela tiden, ty Maya var en smula fanatiker. Hon älskade honom och hatade honom och älskade honom igen — det var nästan aldrig någon ro, det var högsättning och knalleffekter, avsked för evigt, sömn-

lösa nätter, tårar och heta försoningskyssar om vartannat.

Mannen hette Ejnar Holt, och vid den tiden hon mötte honom, var han sådan, att vem som helst av kvinnokön skulle kunnat falla till hans fötter i tillbedjan. Det fanns de, som faktiskt gjorde det, och att de inte voro fler, berodde till största delen på den passivitet, som, trots allt, ännu finns kvar i den kvinnliga naturen, och på den goda uppfostran, som, också trots allt, ännu finns kvar.

Därtill var han sådan att vem som helst av mankön kunde känna lust att slå sig i samspråk med honom, dunka honom i ryggen och lägga bort titlarna.

Han var ung, nybliven ingenjör, klarsynt, begåvad, glad och vacker. Han var säker på sig själv och välvilligt stämd mot hela världen. Det var inte nog med att han såg en strålande, härlig framtid ligga utbredd framför sig, han liksom bar den inom sig, den lyste i hans blick, glittrade i hans leende.

Han var en sådan man, om vilken de unga kvinnorna säga: Han är bedårande! Och de gamla: En sådan förtjusande gosse!

Och därtill en sådan man, om vilken de unga männen säga: Han är bra, det är en bussig kamrat. Och de gamla: Det är en ovanligt präktig och sympatisk pojke. Han har framtiden för sig.

Maya var själv vid den tiden en sådan kvinna, som ödet skickar i en mans väg, när det vill visa honom sin gunst. Också hon hade ett arbete, som intresserade henne, och en ljus, klar framtid. Också kring henne lyste och glittrade det. Hon var ung och till brädden fylld av sprittande livsglädje.

Och när hennes blick mötte Ejnar Holts, kom där en glimt i de mörka ögonen, ett stänk av skärt över kinderna, det vore omöjligt att förneka, hon var vacker. I hans ögon var hon mera än vacker, hon var underbar, hon var helt enkelt den enda kvinna, som fanns i världen — — —

Hur började det? Ja, det är svårt att säga. Men, när de första orden fälldes dem emellan — de första orden, som hade någon betydelse — då hade det redan börjat och — fullbordats.

Han sade:

— Jag skulle kunna bli kär i er. Men jag vet inte, om jag vågar.

Hon svarade:

— Var snäll och bli det! — Varför skulle ni inte våga?

Han:

— Därför att — — — det skulle kunna bli så fruktansvärt allvarsamt.

Hon teg en stund. Hon såg på honom.

Så sade hon lågt:

— Jaså, ni är rädd — — —?

Han svarade hastigt:

— Jag är inte rädd! Är ni?

— Nej, inte jag!

Det var lögner alltsammans. De visste det nog. De kände båda, att deras kärlek inte var något, som »skulle kunna» bli, utan något, som redan *var*. Och de kände det med bävan.

Till en tid såg det ut, som om ödet tänkte ge de unga tu sin välsignelse och låta dessa två ljusa framtidsperspektiv löpa ihop till ett. Men så måste det ha besinnat sig på saken och funnit denna oblandade lycka något fadd. Ljus utan skuggor ger ingen artistisk effekt.

Ejnar Holt råkade förkyla sig vid ett brobygge uppe i Norrland, och av förkylningen blev det lunginflammation.

Maya fick ett meddelande och en hälsning från honom. Han bad, att hon skulle meddela hans anhöriga, och lämnade deras adress.

Meddelandet kom sent en kväll. Den natten tillbringade Maya på knä bredvid sin säng. Hon bad och grät omväxlande. Hennes bön innehöll endast tre ord, men de upprepades i det oändliga: — Låt honom leva! Låt honom leva! Låt honom leva — — —

När morgonen kom, hade hennes förtvivlan övergått i exaltation.

Hon rusade uppför trapporna till den angivna adressen. Hennes blick glänste i ett slags extas, hon hade glömt att ta handskar, glömt att knäppa kappan.

En jungfru med gult, småkrusigt negerhår öppnade tamburdörren och släppte in henne.

Hon frågade, vem som söktes.

— Jag har en hälsning från ingenjör Holt, flämtade Maya. Språngmarschen uppför trappan hade tagit andan från henne.

— Jaså, sade jungfrun. Ja, jag hörde att fru Brock fick telefon däruppi från i morse. Det kom tidigt, innan hon var uppstigen.

— Fru Brock?

— Ja, fru Jenny Brock. Hon är syster till ingenjörn. Det är hon, som bor här.

— Men jag trodde, att hans far...

— Jaså, gamle kamrern — ja, han bor här också. Han är nog färdigklädd. Vill fröken träffa honom?

— Ja tack. Honom eller fru — — — fru Brock.

— Fru Brock klär sig ännu. Men stig in i matsalen så länge, så skall jag säga åt kamrern.

Maya steg in i matsalen. Det var ett stort, mörkt, ogästvänligt rum. De svarta ekmöblerna försökte verka pompösa, men lyckades endast ge ett intryck av dysterhet. Det slog kyla ut från alla väggar.

Hon försökte resonera bort det otrevliga intryck, rummet gjorde på henne. Hon sade sig:

— Här har Ejnar varit! Det är Ejnars far och syster, som bor här!

Men det hjälpte inte. Hon kände, att hon frös. Hon skakades av rysningar.

Då öppnades en dörr och en liten, gammal gubbe steg in i rummet.

Ejnar's far! Hon sökte i hans ansikte efter likhetsdrag. Ett enda drag att känna igen och hålla av. Men där fanns inte något. Atminstone lyckades hon inte upptäcka ett enda.

Hon reste sig och sade sitt namn. Hon förklarade orsaken till sitt besök.

— Jag fick meddelandet i går kväll och adressen hit. Han bad mig gå hit och tala om — — — det är dubbelsidig lunginflammation.

Hon drog andan, hon såg på den gamle med en exalterad blick:

— Han måste bli bra igen! Jag är viss, att han skall få leva!

Gubben vände ett ansikte av pergament mot henne. En spetsig näsa, en infallen mun och ett par små, vassa ögon.

Meddelandet om sonens sjukdom tycktes ha gått honom nästan spårlöst förbi.

— Är — — är fröken något slags fästmö — — —? började han. Det var en tunn, pipig röst, som liksom tycktes komma genom nässpetsen.

En dörr i matsalens motsatta ända flög upp i detsamma. En stor, korpulent kvinna steg in. Hon hade den gamles små, vassa ögon och spetsiga näsa i ett runt, rödbrusigt ansikte. Men hennes mun var olik hans. Den var oformligt stor med tjocka, blåaktiga läppar.

Maya reste sig skräckslagen. Hon tänkte:

»O, Gud! Det är inte sant! Ejnar måste vara ett hittebarn!»

Hon fick något tjockt i halsen vid den tanken. Men likafullt försökte hon stamma fram sitt ärende.

Den korpulenta, som presenterat sig som fru Brock, avbröt henne med en gest.

— Jag har själv fått meddelande i dag. Jag har färskare nyheter. — Otroligt sorgliga.

Maya kände det som om hennes hjärta upphörde att slå. Hon viskade:

— Han är inte — — — nej, han är inte död?

Fru Brock teg länge. Hon nickade betydelsefullt. Det dröjde en evighet, innan hon talade.

— Näst intill, sade hon. Han dör när som helst.

Maya sjönk ner på en stol och slog händerna för ansiktet.

— Säg inte så, kved hon, å, säg inte så! Han måste leva! Han måste! — Hjälp mig att tro, att han skall leva!

Jenny Brock granskade henne kallt med små, nålvassa ögon. Hon sade:

— Å prat. Man skall inte tro det som är omöjligt. Och det finns inget hopp — inte en gnista, ens.

Där var ingen sorg i hennes röst. Den verkade snarare lugn och på något sätt belåten. Det var som om hon funnit njutning i att se de förtvivlans tårar, som sipprade fram mellan Mayas fingrar. Det gav en sällsynt och behaglig känsla

av makt att på detta sätt kunna stå och krossa en annan varelses hopp med några ord.

Hon blev välvilligt stämd. Hon sade:

— Vi skall äta frukost, och nu stannar fröken och dricker en kopp kaffe med oss. Jag antar, att fröken var fästad vid Ejnar?

Hon sade »var».

— Hon är hans fästmö! gnällde den gamle.

— Vad jag vet, är han inte förlovad, sade fru Brock med bestämt tonfall.

— Men — — — pep gubben.

— Inga men! avgjorde hans dotter. Nu stannar fröken i alla fall och dricker kaffe.

Maya var så maktlös i sin sorg, att hon ej orkade göra invändningar. Hon hade helst rusat på dörren med detsamma, men hon var liksom hypnotiserad av Jenny Brocks bestämda sätt och uppträdande.

Hon satte sig vid bordet och förde kaffekoppen till munnen. Hennes fingrar darrade, hennes tänder skallrade mot varandra. Hon gjorde en mycket ömkelig figur, där hon satt.

Fru Brock utlade under tiden sin syn på tingen med en lugn och kraftig stämma.

Hon älskade sin bror, sin ende, lille bror alldeles kolossalt. Hon var femton år äldre än han, hon hade alltid varit som en mor för honom, och ingen, eho det vara månne, kunde älska Ejnar som hon. Men — man fick se nyktert på saken. Ejnar hade lagt ner hela sitt modernearv

på sin utbildning, och nu ägde han ingenting. Han skulle aldrig kunna bli frisk efter lunginflammationen, aldrig kunna leva över. Och *om* han levde över, så vore han säkert inte arbetsför. Hans lungor skulle absolut ta skada.

Därför önskade hon inte ens, att han skulle leva. Man måste se sunt på saken, och det *vore* inte önskvärt. Vad skulle han leva på? Vem skulle han leva på? Gubben far hade sin lilla livränta, som knappt räckte till honom själv en gång — — —

Då hon hunnit så långt, började den gamle gnälla. Han gnällde som en hund och pep:

— Jag har ingenting — jag har ingenting alls att ge bort — — —

Fru Brock schasade på honom, tills han teg.

— Det vet vi! sade hon. Du har ingenting, och det är heller ingen, som begärt något av dig. Men om jag nu händelsevis skulle ha en sparad slant efter Brock — — —

— Ja, där fanns väl pengar! gnällde kamrern. Du tog honom ju för pengarnas skull, när han var äldre än jag — — —

— Tyst nu, far!

— — — och så fick du livet ur honom så kvickt!

Den gamle skrockade beundrande.

Men dottern tog ingen vidare notis om honom.

— Om jag händelsevis skulle ha en slant, fortsatte hon, så kan jag därför inte kasta bort den hur som helst på läkare och sanatorier och allt

som vill till. Nej, man får minsann vara rädd om det lilla man har i dessa tider. Man vet aldrig, när man kan komma att behöva sina pengar för egen del.

Maya satte ner sin kaffekopp och såg på henne. Hon sade ingenting, hon bara såg. Fru Brock mötte hennes blick, blinkade till, försökte se henne i ögonen igen, men väjde undan och riktade sin blick någonstans i närheten av Mayas hårfäste, då hon tillade:

— Naturligtvis är jag kär i Ejnar. Jag skulle göra allt i världen för honom! Jag vaggade honom när han var liten. — Men, att önska, att han prompt skall leva — det gör jag inte. Man får se nyktert på saken, som jag sagt. Och det bleve inte annat än en massa onödiga utgifter. Far har inga pengar, och Ejnar har inga pengar. Det bleve *jag*, som fick sitta emellan. Och därför säger jag, ske Herrans vilja, och för min del är jag viss om, att han dör.

— — —

När Maya med blytungta steg släpat sig hem, fann hon ett telegram på sitt bord:

»Bättre — skriver snart — Ejnar.»

Hon föll ihop i en hög på golvet och grät med telegrammet tryckt mot ansiktet. Orden suddades ut efter hand, men hon märkte det inte. mellan snyftningarna stammade hon:

— Gode Gud — tack — tack så förfärligt — mycke! Tack — tack — gode — Gud!

— — —

När Jenny Brock sade »ske Herrans vilja», menade hon det såtillvida, att Herrans vilja skulle peka åt samma håll som hennes egen. Gick den stick i stäv mot den, ansåg hon sig illa behandlad och dåligt lönad. Just dåligt lönad! När man ödmjukat sig och sagt så fromma ord, borde man verkligen ha något för det, tyckte hon.

Ejnar hade knappt kommit över sin lunginflammation, förrän det gick så, som hon fruktat att det skulle gå. Han transporterades till sin hemstad, som varande oduglig att längre nyttjas där uppe, oduglig att göra en mans arbete bland män — — — En stackars lungsjuk duger ju inte mycket till.

Hans gamla rum ställdes i ordning åt honom, och han flyttade in.

När Maya första gången kom för att hälsa på honom, hejdades hon av fru Brock:

— Får jag säga er ett par ord — kom in till mig — här! Här hör han oss inte.

— Han?

— Ja, Ejnar. Han väntar er ju. Men jag vill låta er veta, hur sakerna står. Han har varit hos en specialist i dag. Och specialisten sa något om sanatorium. Det vore en liten möjlighet. Men jag kan inte kasta ut mina pengar hur som helst. Och han själv har ju inga. Han låter inte heller vidare pigg på att fara. Men det kan ju bero på, att han vet, han inga pengar har. Nu tänkte jag som så: ni får göra som ni vill, men jag har

hört att ni har bra inkomster, lättförtjänta pengar — — —

Maya avbröt. Hennes ansikte strålade.

— Ja, ack! Om jag bara kan få honom till det! Om han bara ville!

Fru Brock sade torrt:

— Om han vill! Det måtte ni väl veta själv.

— Tycker han inte om er, så säger han nej, förstås. För annars måste han ju gifta sig med er, om han blir bra. Och om han tycker om er, säger han naturligtvis ja. I så fall kan ni ju förlova er, det ser lite trevligare ut.

Maya hängde med huvudet. Hon sade:

— Jag är inte säker på att ni har rätt.

— Men det är *jag!* avgjorde fru Brock. Seså, nu kan ni gå in till honom.

Och Maya gick in till Ejnar i hans rum och bad och lirkade och lockade och grät — — —

Men han låste om sitt hjärta, bet ihop tankarna i trots och sade nej till allt, hon bad!

Han ville inte förlova sig som han nu var, inte gifta sig — inte ens som lån ville han ta emot pengar till en sanatorievistelse av henne. Nej, nej och åter nej.

Han var totalt inlåst bakom denna envisa stolthet, som kommer en man att lida allt, uthärda allt, låta hela sitt liv gå i smulor hellre än han tar emot en ekonomisk handräckning av sitt hjärtas dam.

Ejnar älskade Maya, och just därför var han otroligt ömtålig i sitt förhållande till henne. Hans situation var sådan, att den gjorde honom förtvivlad och upprorisk mot Gud och hela världen, och när Maya grät och bad att få hjälpa honom, fann han sig förödmjukad och blev ursinnig på henne. Han sade bittra, elaka ord till henne och orden smärtade honom själv ännu värre än de smärtade henne. Han bad henne gå — — —

Men när hans sinnesstämning slog om, uppsökte han henne, grät som ett sjukt barn med huvudet i hennes knä, var god, blid och öppenhyärtig, ja, till och med glad.

Därhemma hade han av självbevaringsdrift måst anlägga en hård, ogenomtränglig mask, han hade rest en mur omkring sig och led av ensamheten innanför den. Fadern, som gick i barndom, kunde irritera honom otroligt med sitt naiva pladder om hans sjukdom och hans framtidsutsikter. Systemen kunde såra honom till blods med sina taktlösa anspelningar och sina öppet uttalade bekymmer för hans skull. Men han förändrade inte en min.

Det var endast gentemot Maya han kunde lägga av masken och för en stund få vara sig själv.

Men när hon gjorde ansatser att söka få sin vilja igenom, att få honom att ta reson, då blev han ond och obeveklig.

Det hjälpte inte, att hon grät, var förtvivlad, bad som för sitt liv.

— Kan du då inte inse, att det är din plikt mot mig att bli frisk? Att inte lämna något oförsökt för att bli det! Jag kan inte mista dig! Kan inte! Och när jag nu har mera än jag behöver — — —

Han lade handen över hennes mun.

— Du vet, att du inte skall tala om den saken. Ämnar du hålla på, så går jag. Jag vill inte bli ond i dag.

Hon slet undan hans hand.

— Det är orätt, orätt, orätt! När jag älskar dig och lever bara för din skull! Det är inte stolt-het, det är elakhet! Varför kan du inte ta emot något av mig? När du kan leva på de dina, fast du ser hur pinsmåla de är, hur de gnäller för varje öre som ges ut för dig — och jag, jag, som bara längtar att få dela allt jag äger med dig! — Det är — — — det är — föraktligt!

Han reste sig.

— Ja visst, sade han i lätt ton, då säger vi, att jag är — föraktlig! Adjö.

Och han gick.

Hon hade redan försökt att skicka honom pengarna anonymt, men blivit avslöjad och fått dem tillbaka omgående.

Nu tänkte hon ut en liten krigslist, som hon i sin dårskap hoppades skulle lyckas bättre. Hon sände dem till en släkting i Tyskland, och därifrån skulle de under fullt betryggande omständigheter tillsändas Ejnar. Hon uppdiiktade för ändamålet en herr Lauritz Holt, som avlidit vid

åttiosex års ålder och testamenterat nämnda summa till ingenjör E. Holt i Sverige.

Det var så dumt hopkommet, att det borde gått bra. Riktigt djärva dumheter bruka i allmänhet lyckas.

Men Ejnar kom med ett litet spotskt leende och radade stillsamt upp marksedlarna på hennes bord.

— Du skall inte bry dig om att slösa med porton, sade han.

Hon anlade en trovärdig mask och bedyrade sin oskuld. Han åhörde henne lugnt och sade sedan:

— Var snäll och försök inte! Snälla, åttiosex-årige Lauritz Holt bär ditt nederlag med jämnmod! Och tag lärdom av det. Du har överdrivit min dumhet en liten smula. Jag har inte för vana att nappa på så grova krokare.

Efter en stund tillade han:

— Du kan för resten spara dig alla bekymmer, Jag har tagit en kontorsplats nu.

Hon stirrade.

— En — kontors — plats?

— Ja, jag är inte fullt så oduglig, som du och alla andra envisas att tro.

— Men — en kontorsplats?

— Vad är det för underligt i det? Jag skulle kunna sköta mitt gamla jobb — jag är inte värre därän. Men eftersom folk har gett sig tusan på, att jag är stängd och inte duger till att ta ett handtag, så får jag vara tacksam för att de

åtminstone tillåter mig att sitta vid en pulpet och rita krumelurer.

— Nå ja, om du kan trivas med det — — —

Han hade talat lugnt och en smula sarkastiskt förut, men nu brusade han upp:

— Trivas? Det är inte frågan om, vad jag trivs med eller inte! Du tror, att livet är så förbannat enkelt! Det här är en utväg, begriper du inte så pass, den enda utväg, som öppnat sig för mig — — —

Han rusade i väg utan att säga adjö.

Och Maya grät, hon grät hejdlöst. Hon tyckte, att varenda sak i rummet, ja, själva väggarna, ropade till henne:

— Detta är ditt fel! Minns du, vad du sade om »föraktligt!» — Du har drivit honom till det! Och du vet, att det kommer att påskynda hans död! Herregud, att sitta framåtböjd över en pulpet — i kvav, otäck luft — på ett mörkt kontor! — Och lönen — — — nu snyftade hon högt — lönen nämnde han inte! Den är naturligtvis förödmjukande, oanständigt låg! — Och han — han, som — — — å, min Gud!

Men hon hade ju inte lämnat något oförsökt. Ett slag hade hon trott att den enklaste vägen, den, som kärleken själv utstakar, skulle leda direkt till målet.

Först hade han vägrat att gå den. Han hade även i den sett en gåva från henne, som hans sjukliga stolthet förbjöd honom att taga emot.

Men hon lyckades övertyga honom, att förhållandet var det motsatta. Om det alls var någon gåva, så var det ju han, som gav.

Och nu tycktes henne allt så enkelt och klart. När en tid gått lät hon undfalla sig några ord. De verkade fullkomligt oöverlagda, trots att — — —

Hon sade:

— Hur är det? Brukar inte en man, som verkligen älskar en kvinna, önska legalisera en sådan här förbindelse?

Hon slog askan av en cigarrett, just när hon sade det, och hennes fingertoppar darrade. Hon tänkte:

»Nu gäller det! Får jag honom bara att gifta sig med mig, så måste han ju ta reson sedan, och inse att allt mitt är hans!»

Han teg länge. Och när han äntligen talade, var hans röst så bedrövad, att hon ångrade sina ord.

— Maya, om allt hade varit annorlunda, så *vet* du — — —! Men jag är ju misslyckad, oduglig, sjuk. Och en man *kan* inte leva på en kvinna — låta en kvinna försörja sig! Det vore helvetet precis!

Han föll på knä och lutade ansiktet mot hennes händer.

— Maya, försök att förstå mig! För Guds skull, försök att förstå — — —!

— — — Det var ohjälpligt. Hon var och förblev ådömd att se sin älskade leva i en olidlig miljö, i en olidlig situation, utan att få lov att

lyfta ett finger. Hon såg, hur sjukdomen infernalskt långsamt men lika säkert stal honom tum för tum från henne och livet.

Antingen hon teg och led för fridens skull, eller gav sin förtvivlan utlopp och bad och argumenterade ända tills dörren smälde igen efter honom, så stod hon dock alltid kvar på samma punkt. Hon kom ingenstans. — Det var alltjämt ohjälpligt. — En trasslig härva, omöjlig att reda upp, om man än slet och drog i trådarna aldrig så.

IV.

Till en början var det med Maya som med alla de andra: hon accepterade Toto utan vidare.

Hon sade öppenhjärtigt:

— Du är söt och rar, lilla Toto. Så särdeles klyftig är du kanske inte, men du är i alla fall någon att tala med.

Men så småningom blev det litet annorlunda.

Maya kom på ett visst sätt att stå mig nära, som den enda person, som funderade över Toto, snuddade vid sanningen och blev förbryllad.

Självt förklarade hon det på annat sätt. Hon sade:

— Jag vet inte om det är mina nerver, eller vad, men jag har faktiskt stunder, då jag inte är normal. Jag kan se och höra saker och ting — jag kan tänka tankar, som — — — Ja, ifall jag talade om det, skulle de spärra in mig på dårhus!

När Toto bott hos Maya en månads tid, inträffade en liten händelse, vari Ejnar Holt spelade en viss roll.

Under denna månad hade förhållandet mellan Ejnar och Maya förändrats en smula. Det hade blivit mera rofyllt än förr — det hade fått en prägel av stillsam lycka.

Förut hade det ju varit ett ständigt upp och ner — kyliga avsked, schismer och försoningar hade växlat som dag och natt.

Det hade varit stunder, då de voro så övertygade om, att de hatade varandra — att de nästan gjorde det.

Ejnars oresonlighet gjorde Maya ursinnig. Hon tog sig samman och beslöt att ge upp den lönlösa kampen. Hon bet ihop tänderna och sade till sig själv:

— Ge honom tusan en gång för alla! Det här är ju inte kärlek — det är bara en hopkoppling av två människor, där det gäller att snarast möjligt pina liv och förstånd ur varandra!

Och Ejnar å sin sida hade mannens eviga behov att känna sin styrka och överlägsenhet, att få skydda och försörja den kvinna han älskade — och att älska henne dubbelt, därför att hon var beroende av honom.

Hans nuvarande maktlöshet hade tvingat honom in i en bitter resignation. Men likafullt var Mayas ekonomiska oberoende, hennes självständighet och duglighet för honom en massa beska piller, som han ständigt måste svälja på nytt, men som tidtals blevo honom alltför motbjudande och fastnade i halsen.

Han såg i sig själv en oduglig, misslyckad älskare åt en duglig kvinna, och han föraktade sig själv, och fann rollen ömkelig.

Att han trots detta fortfor att älska kenne var ett betydligt större under, än att Maya fortfor att älska honom, trots hans oresonlighet och trots det, att hon trodde sig riskera liv och förstånd på kuppen.

I kärlek *kan* man riskera liv och förstånd utan att direkt ta skada till sin själ. Men riskerar man sin självvaktning, är det allt frågan om — — —?

Totos närvaro verkade som balsam på Ejnars sår. Han sysselsatte sig inte mycket med henne, när han kom på besök, kastade endast till henne ett ord ibland i förbifarten, och hans tonfall var då välvilligt-farbroderligt, en smula överlägset, som om han talat till ett barn.

Om han börjat fundera över saken, skulle han gjort den upptäckten att Toto inte alls efterlämnade något intryck hos honom. Han mindes knappt, att hon fanns, när han inte hade henne inom synhåll. Men hennes närhet gav honom ett slags tillfredsställelse. Han kände sig vara något. Hans säkerhet växte, det var som om hennes obetydlighet kommit honom att känna sig betydande.

Den sista, bittra tiden hade fått honom att anse sig oduglig, totalt värdelös. Han hade envist hållit fast vid sin uppfattning och stolt tillbakavisat Mayas försök att ändra den som varande all-

mosor, givna av medlidande eller blinda kärlekslögner.

Och nu, i Totos närhet, hände det honom plötsligt, att han började se sig själv på annat sätt. Dimensionerna voro visst inte fullt så små, som han trott? — Han kanske hade tagit miste? — — — Man borde väl inte arbeta på att radera ut sig själv på det sättet?

Hans kärlek till Maya tycktes växa hand i hand med hans självtillit. Den fick luft under vingarna, den vågade träda fram och visa sig. Den kröp inte längre på marken och försökte gömma sig som en ömklig, vingskjuten fågel.

Han blev gladare än han varit på länge, han fick färg på kinderna och glimt i blicken som förr — på den tiden, innan — — — Han såg förrädiskt frisk ut.

Och Maya tog emot den lyckliga tiden med glad tacksamhet utan att reflektera över orsak och verkan. Hon kände endast ett behov av att vara god och snäll mot hela världen. Och »hela världen» inskränkte sig för det mesta till Toto.

De tider, då Ejnar och hon voro skilda åt, de kvällar, som de inte tillbragte i varandras sällskap, ägnade Maya helt åt Toto. Hon tänkte ut nöjen och förströelser åt Toto, hon skaffade hem godsaker åt henne, överöste henne med välvilja. Det var precis som om hon i tacksamhet över sin lycka känt behov att frambära offer åt

någon mystisk gudom — och när hon inte visste var denna gudom stod att finna, fick hon nöja sig med Toto i dess ställe.

Så inträffade, som sagt, en händelse — — — Ejnar kom en eftermiddag litet tidigare än han brukade. Det var en ren slump — och Maya var ute.

Toto var ensam.

Ejnar dolde knappt sin besvikelse. Han tänkte: »Jag kunde tagit en promenad. Att sätta sig och prata med den där lilla dockan, det är då sannerligen — — —»

Han tänkte inte längre. Det hann han inte.

Toto överrumplade honom totalt. Hon slog armarna om hans hals utan vidare, kysste honom och förklarade, att hon älskade honom.

Hans första impuls var att — — — ja, vad var egentligen hans första impuls? Han mindes det inte. Den kvädes och försvann i en plötslig känsla av att allt det här var fullkomligt i sin ordning, det skulle så vara.

Efteråt blev han oerhört förvånad. Vad som mest förvånade honom, var att det hela fallit sig så naturligt — att han inte ens för ett ögonblick reflekterat — — — Och ändå stannade det ju inte vid en kyss.

Maya gjorde sin entré i ett olämpligt ögonblick. Hon fann Ejnar och Toto i en situation, som man utan tvekan måste kalla pinsam. Vad som skett, hade skett alltför nyss för att kunna bortförklaras.

Där var heller ingen, som gjorde någon ansats att bortförklara något.

Ejnar gav sig till att stirra på Maya. Hans blick var inte skuldmedveten, den var totalt oförstående. Han sade:

— Vad tusan — — —? Jag begriper inte — — —

Toto reste sig lugnt och långsamt. Hon gick mot dörren till sitt rum. Hon sade vänligt:

— Ja, ni kanske vill vara ensamma. — Jag skall gå och pudra mig.

Ejnar såg på dörren, som föll igen efter henne. Han såg på Maya. Och på nytt sade han:

— Jag begriper inte — — —

Han reste sig med en plötslig kraftansträngning och gick åt tamburen till. Han sade:

— Maya, du måste tro, att jag har blivit galen. Och jag kan ingenting förklara. Det är bäst att jag går.

Maya lade handen på hans arm och hejdade honom.

— Gå inte! bad hon. Och hon tillade blitt: Varför skulle du gå?

Han blev stående och såg hjälplöst på henne. Hon såg tillbaka och hennes blick var likadan. Då sade han bryskt:

— Men förstår du då inte, vad som har hänt?
— Vad jag har gjort — här, i ditt rum?

Hon nickade. Det såg ut som om hon tänkt säga något, men ändrade sig och teg.

Han utbrast:

— Men säg då ut! Sä g något! Gräla — gör vad som helst, men tig inte!

Hon tog hans hand och drog honom till en stol.

— Sätt dig, Ejnar!

Han satte sig motvilligt.

Hon sade:

— Vet du, vad jag hade ämnat säga nyss? Jag hade på tungan att säga: »var det så farligt?» när jag hejdade mig. — »Var det så farligt?» Det höll på att ramla ur mig alldeles av sig själv. Men sen blev jag förskräckt. Jag måtte vara totalt utan moral. Det föreföll mig som om det, ni gjort, varit alldeles enkelt och naturligt, precis som om det skulle så vara.

Hon skrattade till.

— Jag är väl tokig? Tänk dig en annan kvinna i mitt ställe nyss. Vad allt skulle hon inte ha tagit sig till! Ställt till scener, rivit upp himmel och jord — — —! Och jag? — Jag kan inte alls få i mitt huvud, att du gjort något galet, att du, som det heter »bedragit» mig. Förklara det!

— Jag kan inte, svarade han. Jag känner det precis på samma sätt.

De blevo sittande mittemot varandra, tysta, grubblande. Båda hade de samma känsla av att stå inför ett problem.

Så sade Maya:

— Det måste bero på Toto. Om det varit någon annan — — — Men Toto hör hit på något sätt.

Hon är kanhända — — — kanhända en del av mig själv — — —?

Ejnar protesterade häftigt. Hans röst fick ett tonfall av förakt:

— Toto? — Aldrig i livet! Hon är din absoluta kontrast! Det är detta, som gör det hela så ofattbart.

Han tillade lågt, bittert:

— Jag har fått trubba av så mycket hos mig den här tiden. Men en sak trodde jag ändå att jag hade kvar! Och nu — — —!

Han skrattade till.

— Ejnar?

— Ja, jag tycks ha trubbat av den också. Hederskänslan, som en del kallar den. — Den själsliga hygienien säger andra. — Det var min lilla stolthet. Man är så barnslig! Och nu? Fy tusan! — — —

Maya satt rådvill. Hon fann inget ord att säga.

Då öppnades en dörr, och Toto steg in. Hennes ansikte var skärt och vitt som en dockas. Dess uttryck var något mittemellan förnumstighet och oskuld.

Hon sade:

— Kör ut mig, om jag stör!

Då ingen svarade, steg hon fram och slog sig ned hos dem. Hon tände lugnt en cigarrett, höll den kokett mellan ett par smala, vita fingrar med naglar, som blanka, rosafärgade koraller. Och så började hon en liten monolog:

— Man skall ta livet sunt och enkelt och naturligt, så är det härligt att leva. Allt sånt där, som man kallar tragiskt och oförklarligt, det hittar man på i sin egen hjärna. Det finns inte i själva verket. Och när man ändå skall hitta på, varför kan man då inte hitta på något roligt i stället?

De andra två stirrade på henne som levande frågetecken. Så började Maya skratta.

— Men Toto, varifrån kommer all denna visdom?

Och Ejnar rätade plötsligt på sig.

»Herregud!» tänkte han. »En bagatell! Varför skulle man gräma sig — — —?»

Stämningen slog om. Efter en stund skrattade de alla tre.

Och när Ejnar senare på kvällen kysste Maya till avsked ute i tamburen, var det som om ingenting ovanligt hänt dem, inget olösligt problem brytt dem — det hade varit en lugn och lycklig kväll.

Maya gick en rond genom institutet för att se om allt var i ordning för morgondagen. Hon brukade göra det nästan varje kväll.

På ett bord där inne låg en uppslagen tidskrift. Av en händelse kastade hon en blick på den, och fick syn på några rader. Överskriften var: »En sund själ i en sund kropp. Några reflexioner.» Där stod:

»Endast om man vänjer sig att taga livet sunt, enkelt och naturligt, blir livet ljusst och härligt. Och härvidlag är det av vikt att en smula öva kontroll på sin hjärna, så att den ej av oväsentligheter och bagateller skapar problem och tragik. Man skall övervaka dess skapande och leda det i den riktning att det skapade blir skönhetsvärden och stimulans» — — —

Det föreföll så bekant? Hon tänkte efter, och plötsligt log hon:

— Totos visdom!

Men mitt under det hon log, började hon känna sig förbryllad. Hon släckte ljuset och gick hastigt ur rummet. Då hon skulle passera Totos dörr, hörde hon en röst, en svag, barnslig röst:

— Maya! Kom hit ett tag.

Hon steg in, rummet var mörkt, hon måste treva sig fram till bädden.

Toto räckte henne en sval hand, som darrade litet.

— Jag ville säga något. Jag älskade verkligen Ejnar, men jag är så rädd, att jag gjort något förfärligt. Har jag det, Maya?

Maya kände sig underligt rörd och förvirrad. Hon fick en känsla av, att detta var på tok. Toto borde inte sagt så. Det var rart, men det var olikt Toto, och på något sätt försvårade det saker och ting. Hon mumlade:

— Lilla vän — tänk inte på det. Det har vi glömt — det var ju bara ett ögonblicks — — —

Hon hade tänkt säga »sinnesförvirring», men hejdade sig.

Toto sade:

— Jag har inte glömt! Ända sedan jag lade mig, har jag tänkt på det. — Maya, har jag gjort något förfärligt? Han är ju sjuk — det är ju så smittosamt. Å, Maya, jag tycker det hoppar baciller omkring mig! — Hur kunde jag glömma — — —? Skall jag gå till doktorn i morgon för säkerhets skull? Och säga: Jag har kysst en lungsjuk! Titta i munnen på mig! Titta överallt! Och döda varenda bacill, som visar sig!

Hon snyftade till.

— Maya, säg — — —

Men Maya hade redan gått. Hon hade stängt dörren bakom sig så tyst, att Toto ingenting märkte.

V.

Från den dagen hände det ibland, att Maya funderade över Toto.

Hon kunde helt plötsligt släppa vad hon hade för händer och sätta sig att stirra på Toto.

På förmiddagarna, då hon stod inne i institutet och åsåg motionsgymnastiken och med ett par ord fick hela gruppen av patienter att röra sig efter hennes vilja, då kände hon ingen benägenhet att grubbla.

Om hon kastade en blick upp mot estraden, där Toto stod, iklädd en vinfärgad baddräkt (företräderskan hade burit en svart, men Toto fann svart alltför dystert och genomdrev sin önskan att få bära en vinfärgad), då såg hon i Toto endast en kropp, som utförde vissa rörelser — en vit och vinfärgad kropp — ett opererligt schema.

Endast en kropp — men vad var det annat än kroppar hon hade under sitt kommando? Ett litet »giv akt», och de stodo som tända ljus — ett enda ord, »bålrollning», och de sjönko till golvet och blevo till en enda massa, som rörde sig likt ett hav med dyningar — — —

Toto skilde sig från mängden endast därigenom, att hon var en ensam dyning uppe på estraden.

Under timmarna på institutet hade jag inget hopp, att Maya skulle börja grubbla. Där var Toto i sitt rätta element.

Men annars — — —! Vid måltiderna, under de lediga stunderna — — —!

Det kunde hända, att Maya stirrade på Toto, undrande, förbryllad, och slutligen sade:

— Säg något! Berätta lite om dig själv!

Toto log:

— Mig själv? Vad skulle där finnas att berätta? Jag är ju precis som alla andra.

— Nej! sade Maya. — Det är du inte! Det är något — — — vete tusan, vad det är! Ibland tycker jag, det är något hemskt med dig, fast jag inte kan förklara det. Det finns stunder, då jag får för mig att vi är lika — att du är något slags karikatyr av mig själv — — —

— Men Maya!

— Ja, just karikatyr! Det är det, som är så otäckt! Jag säger inte alls, att du är elak, men du kan vara tarvlig!

— Kan jag?

— Du vet antagligen inte om det själv — men ibland — — — ibland är din tarvlighet så gigantisk, så jag ser spöksyner, och tror att du bär på hela världens tarvlighet inkapslad i din person! Och så — — — det är det allra värsta — — — så får jag för mig, att jag — — — jag kunde vara

likadan, om jag släppte loss allt, som finns inom mig. Och då skäms jag — — — skäms inte å dina vägnar, utan över mig själv! — Det är fasansfullt! Får jag många sådana stunder, så tar jag död på mig. Men troligen blir det i så fall ett dubbelmord — jag har på känn, att jag kommer att börja med dig!

Jag blev vid Mayas ord till mods som när man efter en oändlig regnperiod skymtar en flik av blå himmel.

Men Toto sade:

— Du borde söka läkare. Dina nerver är i olag, och nerverna kan spela en förfärliga spratt.

Maya svarade ödmjukt:

— Du har rätt. Jag är inte riktigt normal. Jag vet ju så väl, att du är snäll och rar och söt. Det är mina sjukliga inbillningar, som — — —

Hon sträckte ut handen.

— Förlåt mig, Toto!

Min himmel var åter jämmulen.

— — —

Vid denna tid inträffade något, som tog Maya från alla vaga funderingar.

Ejnar Holts sjukdom, som länge varit stillsam, lömsk, smygande, tog plötsligt en vändning. Efter att den en lång tid låtit honom gå omkring bland människorna till synes frisk, beslöt den att visa sitt herravälde på allvar. Och nu bar det utför i rasande fart. Den maskerade inte längre sina avsikter, den gick fram öppet och hänsynslöst.

Maya vandrade omkring som i sömnen — hennes ansikte var vitt, blicken stel och hennes tal osammanhängande. Endast när hon satt vid Ejnars bädd, var hon vaken.

Sitt institut skötte hon så uselt, så gudaför-gädet, som någonsin ett institut blivit skött, men avmagringskurerna hade kommit i ropet, och därför klarade det sig i alla fall. Dessutom lade Toto i dagen en viss bestämd sinnesnärvaro. När Mayas sömngångartillstånd varat en veckas tid, sade Toto:

— Håll dig undan från gymnastiken! Jag kan alla rörelserna, jag demonstrerar först och kom-menderar sedan, det är så enkelt som helst.

Maya invände svagt:

— Ja, men — — —?

Toto sade:

— Du skadar dig själv med att visa dig där. Din uppsyn är sådan, att de kommer att tro, att du skall göra konkurs vilken dag som helst! Och då försvinner de allihop som en rök!

Maya måste erkänna resonemangets riktighet, och drog sig tillbaka från gymnastiken. Massagen skötte hon fortfarande.

Men efter ytterligare ett par dagar, makade Toto undan henne även där. Hon anställde på eget bevåg en massör.

Maya försökte bli ond men lyckades inte. Hon var så fylld av ångest och oro för Ejnar, att allt, som inte rörde honom, föreföll henne betydelselöst.

Hon endast frågade lamt:

— Men varför — — —?

Och Toto svarade frankt:

— De tycker bättre om herrar till sådant — de inbillar sig, att en man har starkare fingrar, så att det gör mera nytta. Och för resten, vet du av att du bearbetade fru Seldts höfter sista gången? Hon var som ett levande frågetecken efteråt, men kom sig inte för med att säga åt dig. Annars går hon här för ett par fettvalkar på skuldrorna.

Maya sade:

— Vad du har bra reda på dig. Jag minns inte ens vem fru Seldt är.

Toto tycktes växa. Hennes röst lät nästan nedlåtande:

— Ja, där ser du själv. Man måste ha reda på dem. De blir förnärmade, om man glömmer deras namn, det är farligt.

— Ja, ja, medgav Maya, jag brukar heller inte glömma. Inte i vanliga fall. Det är bara nu — — —

Hon lutade pannan mot händerna och kved:

— Å, Toto, varför skall det vara så? Varför skall det finnas något, som heter död; och varför skall den få komma och ta det enda, enda man äger på jorden? — — —

— Jag vet inte, sade Toto. Jag har aldrig tänkt på saken.

Maya såg upp.

5. — *Sörman, Toto.*

— Har du aldrig tänkt på det? Men vi måste ju dö allasamman, förr eller senare!

Toto verkade en smula besvärad.

— Man skall inte tala om saken. Fru Seldt, hon med fettvalkarna, sade en gång, att man inte skall tala om det. Det hör inte till god ton. Och hon är en ganska fin dam. — Om du visste, en sådan härlig parfym hon hade i dag! Egyptisk — hon hade fått den från Kairo. Den var bedårande! Hon lovade att ge mig en flaska, när hon blir av med valkarna. Jag skulle gärna vilja veta, om hon menade allvar. Och om de går att få bort. Det vore något att vänta på!

— — —

Två timmar varje eftermiddag fick Maya tillbringa hos Ejnar, vid hans bädd.

Det var systemen, fru Brock, som utmätt tiden. Hon ansåg sig mycket generös, när hon gjorde det.

Men två timmar lyckas ändå aldrig bli mera än etthundratjugu minuter. Och mellan dessa minuter gapade en tom evighet, en natt och en dag, då tankarna värkte, då oron gnagde, och allt kunde hända — — —

Om de ändå fått ha dem för sig själva, dessa dyrbara timmar!

Men nästan varje gång satt fru Brock på en stol i rummet och virkade på en ändlös schal eller iakttog Maya med en min av koncentrerad ättiksyra och talade om hur hutlöst dyra alla läkare

äro, och vilken svinaktig vinst apotekarna göra sig på medicin. Det kom något utfordrande i hennes ton, något frågande i hennes blick, men Maya fattade inte alls vad frågan gällde. Hon var så korttänkt. Det föll henne aldrig in, att fru Brocks tankar vandrade på vägar, som voro så skilda från hennes egna.

Fru Brock gjorde både antydningar och anspelningar, gav små vinkar — men utan resultat. Och ättiksyran i hennes sätt koncentrerades alltmera.

Hon förstod inte, att Maya var korttänkt. Hon sade till sig själv:

— Den där människan är snål om sitt. Vore det för mycket, om hon erbjöd sig att hjälpa till med kostnaderna för doktor och medicin, när hon får vara här två timmar varenda dag?

Ibland kom också den gamle in. Han höll sig annars om dagarna på ett visst avstånd från sjukrummet, han tyckte inte om sjukrum — det var inte helt fritt, att han fruktade för smitta. Men »den främmande fröken» gjorde honom nyfiken och han övervann sig — — —

De små, vassa ögonen plirade, och genom nästippen pep det:

— Du har det bra, du! Det är inte alla, som kan ligga och få besök av fruntimmer!

Då hände det att Ejnar samlade sig till en liten kraftansträngning.

— Var snälla och gå! bad han. Maya och jag vill vara ensamma! Ni kan väl gå!

Emellanåt lydde de honom. Det blev en kort stunds ensamhet, tills Jenny Brock öppnade dörren och förkunnade att de två timmarna voro gångna.

En kort, dyrbar stund.

Men det hände också, att de låtsade, som om de inte hört och lugnt stannade kvar.

Och det var inte alltid Ejnar orkade upprepa sin begäran — — — Det gick utför med snabb fart. Krafterna avtogo märkbart. Från den ena dagen till den andra blev han alltmera avtård. Skäggstubben gav åt kinderna en skuggning, som kom dem att verka urholkade. Ögonen tycktes allt större, allt blankare. Där var något i deras blick, som — — —

Mayas strupe snördes samman. Hon fick uppbjuda all sin behärskning för att hindra gråten bryta fram, förrän tamburdörren stängts efter henne och hon trevade sig utför trappan som en blind.

— — —

En eftermiddag sade hon till Toto:

— Jag går till Ejnar nu, och du skall gå med mig!

— Men varför? Toto var alls inte pigg på saken.

— Jo, jag känner på mig att — — — Du skall väl säga adjö?

Toto skakade på huvudet.

— Vad skall det tjäna till! Jag — — — jag har inte alls lust.

Men Maya bad:

— Gå med i alla fall! Du kan göra mig en tjänst. Locka ut systemen och den gamle i ett annat rum, prata med dem, håll dem ifrån oss! Vi vill vara ensamma i dag.

Toto följde med utan vidare invändningar.

Vid framkomsten vägrade hon att ens se åt dörren till Ejnars rum. Hon sade:

— Jag kan inte! Det är så svårt. Jag är alldeles ovan vid sjuka — — —!

Fru Brock iakttog henne och fann plötsligt att denna ängsliga vägran var något förtjusande. Så skyggt! Så sant kvinnligt! Den lilla verkade i högsta grad sympatisk.

Fru Brock bjöd henne stiga in i matsalen, och undrade om hon hade något emot ett glas vin och en kaka.

Toto hade ingenting speciellt emot det. Hon till och med förkvävde en svag fruktan hon haft, att glaset skulle vara besatt med baciller.

Kamrern sällade sig till dem. Han kände sig lycklig att få betrakta en liten, främmande fröken, utan att fördenskull behöva uppehålla sig i ett sjukrum. Och hans små ögon lyste, när dottern gav honom en kaka och en slätt vin i ett glas.

— Tänk, far, sade Jenny Brock, att Ejnar inte fäste sig vid den här lilla flickan i stället! Var har han haft sina ögon?

Den gamle nickade och pep något, som skulle föreställa, att om han varit i Ejnars ställe, så visste han nog — — —

Men Toto såg på fru Brock och log hemlighetsfullt. Hon sade:

— Så lustigt, att ni kom att säga det! Ser ni — — — det kommer sanningen ganska nära.

— O, sade fru Brock, kanske att, när allt kommer omkring — — —?

Toto nickade.

— I grund och botten är det nog mig, Ejnar är kär i. Jag har fått bevis på det.

Då slöt fru Brock henne till sitt bröst och sade rörd:

— Jag förstår alltsammans. Ni är så rar och så uppoftande! Jag förstår er! Men det vill jag säga: jag kommer alltid att räkna er som min brors verkliga fästmö! Och det gör far med, inte sant?

— Jo visst! pep den gamle. Jag med!

— — —

Maya var tacksam. Vilken lycklig ingivelse det varit, att hon tagit Toto med sig. — Äntligen, äntligen kunde hon och Ejnar få vara ensamma med varandra. Hon hade stängt dörren i lås bakom sig. Hon måste låsa om den här stunden. Hon kände så klart, att det gränsade till visshet, att inom denna låsta dörr skulle något ske, som ingen obehörig ägde rätt att bevittna. Och de voro obehöriga alla utom Ejnar och hon.

Medan fru Brock som bäst slog upp vin där ute i matsalen, hände det något innanför den låsta dörren till Ejnars rum.

Där utspelades en tyst, het, oändligt smärtsam avskedsscen mellan två människor.

Skulle Romeo och Julia ha erkänt dessa två som sina likar i kärlek och sorg? Kanske inte. — Vad kan en Romeo veta om sjukdom, fattigdom och en misslyckad existens? Bör en Julia ens känna till, vad som menas med småsnålhet, mänsklig tarvlighet, pikar och nålstyng? — En fjärilsvinge tål inte vid att beröras av smutsiga fingrar. Den får inte utsättas för vardagens damm.

En Julias kärlek måste ligga på ett annat plan. En Julias sorger måste ha andra mått.

Det pinsamma, det ömkliga, det triviala får aldrig spela in i en vacker saga. Det hör den grå, torftiga verkligheten till.

Men kärleken kan leva även utanför sagorna. Mitt i den grå, torftiga verkligheten. — Kanske hör den hemma just där? Kanske den just därför är sådan till sitt väsen, att den »fördrager allting, tror allting, hoppas allting, uthärdar allting»?

Och när den fördragit, trott, hoppats och uthärdat tillräckligt länge, får den till sist lyckan att taga upp kampen med en makt, som är den värdig. — — —

Det var mycket stilla i rummet.

Ett enstaka ord, en halvkvävd viskning, ett

svagt rosslande, och ett par händer, som höllo varandra hårt — — —

En avskedsscen. — — —

En lykta nere på gatan tog fönsterrutorna i rummet till hjälp för att söka åstadkomma ett slags rutnmönster i taket.

Ett fickur, som låg på bordet, tickade febrilt, som om det fruktat att inte kunna hålla jämna steg med tiden, som löpte undan. — Tick-tick, tick-tick, tick-tick. Alldeles som ett människohjärta i förminskad skala. Ett mycket litet hjärta — fyllt av ångest — — —

— Ejnar, hör du mig?

— Ja — — — ja — — — det är — — — vi två, bara vi två — — —

En svag viskning, sedan tystnad.

Någonstans i närheten började någon hamra på ett piano. Tystnaden flydde skrämmd.

En gäll flickröst sjöng:

»Du får inte leka mer på våran gård,
på eran gård, på våran gård» — — —

En bil for förbi på gatan och åstadkom ett ögonblicks förvirring i takets rutnmönster. De ljusa fyrkanterna och de mörka tvärstrecken flöto i varandra, blandades huller om buller.

Roslingarna blevo starkare, händerna kramade hårdare om varandra, deras grepp blev konvulsiviskt — och plötsligt slappades det — — —

En avskedsscen.

Ett svagt ljud likt en ändlöst utdragen suck. Och så böjde Maya sig fram, tills hennes ansikte snuddade mot ansiktet på kudden. Hon viskade lågt, intensivt:

— Ejnar! — — — Ejnar! — Ejnar!

Hon lyssnade andlöst. Där kom inte något svar. Men flickrösten stämde i av fulla lungors kraft:

— — — »Du får inte leka mer på våran gård
på våran gård» — — —

Maya sade:

— Å Gud — Å Gud! — Å Gud! Jag vill dö, nu med detsamma! Jag vill — — —! Å Gud, du hör ju inte — — —

Hon lade handen på Ejnars arm, den var hård, orörlig. Hon sade:

— Ejnar, det är ju vansinne! Du är inte död! Säg att du inte är död! Se på mig! Se, att jag inte gråter! Inte en enda tår — — — Å, Ejnar — — —

Hon blev sittande, där hon satt. Hon vaggade fram och tillbaka på stolen och andades kort, med ett svagt, stönande ljud, som om hon haft ont. Hon satt på samma sätt, när fru Brock efter en timmes tid kom och tog i dörren och började bulta, när den befanns låst.

Fru Brock hade försummat sig. De två timmarna hade blivit till fyra. I Totos sällskap hade hon glömt tiden.

Maya låste upp dörren. Fru Brock steg in,

tände ljuset, såg mot bädden och skrek till som om hon stuckit sig på en nål. Hon retirerade hastigt tillbaka ut. Hon vände sig åt det håll, där hon sist sett Maya och sade gällt och förebrående:

— Varför har man inte sagt till mig?

Men Maya syntes inte till. Hon hade gått.

Fru Brock gick ut i matsalen, hon sjönk tungt ned på en stol och skrek:

— Herregud! Så förfärligt! Så förfärligt! Han är död!

Hon snyftade:

— Varför har ingen sagt till mig? — Den där människan hade låst dörren! A, det är förfärligt — förfärligt!

Hon hörde en röst vid sin axel:

— Seså, lugna er, fru Brock! Lugna er! Det kom ju inte så oväntat. Man får ta det lugnt — se det sunt och naturligt. Han var ju så rysligt sjuk, det vet ni!

Fru Brock såg upp och fann Toto vid sin sida. Med ens kände hon sig lugn och tröstad och blev sig själv igen.

— Ni är bra snäll, sade hon. Ni förstår mig så väl. Och ni har så rätt i vad ni säger. Man får ta det lugnt. Det var ju väntat — — — han var ju så sjuk — — — man kan nästan säga, att det var det bästa som kunde ske — — — på sätt och vis — — — Jaha, vi kanske skulle ta oss ett glas vin till — för att stärka oss med?

Hon såg sig om efter den gamle, men han var försvunnen. Genast han hörde ordet »död» smög han tyst, på tå, in i sitt rum. Han fick den föreställningen, att döden fanns i huset. Den kanske kunde få lust att slå två flugor i en smäll. Man fick gömma sig så gott man kunde, i hopp att bli kvarglömd — — —

Fru Brock drack vin tillsammans med Toto. Hon fyllde på sitt glas flera gånger. Vin var dyrt, det var visst och sant, men det gjorde gott, och man fick ju inte missunna sig allt.

Hon återvann sin jämvikt, hon kände sig god och glad till sinnes och fick upphöjda tankar.

Hon sade:

— Lilla vän, ni tror väl på Gud? Man måste tro på Gud — det har man gott av. Och jag skulle vara alldeles lugn och nöjd, om jag bara visste, hur Ejnar hade det ställt med sin själ. Ack ja, nådatiden är så kort — den får inte missbrukas! Men det är där så många som gör.

Toto sade:

— Ja, livet är mycket värdefullt. Det är säkert.

Jenny Brock nickade och sade med värme:

— Ni är på den rätta vägen, det är tydligt. Jag kände medsamma jag såg er, att ni var en snäll och förståndig människa och att er själ var god! Vi har samma syn på tingen, och med er skulle min bror ha blivit lycklig, det vet jag. — Apropos det, så måste ni komma med på be-

gravningen! Jag skall tala vid en pastor Wedman, han håller så ovanligt vackra tal.

När Toto gjorde uppbrött, ledsagade fru Brock henne ut i tamburen, hjälpte henne på med kappan, klappade henne på ryggen och sökte på allt sätt visa sin älskvardhet. Hon till och med stod i dörren och såg på, när Toto steg utför trappan.

Det var där, i dörren, hon påminde sig en sak. Och hon hejdade Toto:

— Lilla vän, hör på, ni får inte ta illa upp, men ni förstår nog, att vi inte kan bjuda henne, Maya, med på begravningen. Det skulle se illa ut för både pastor Wedman och släktingarna, som kommer.

Fru Brock gjorde en paus och såg sig omkring som om hon fruktat att trappan och väggarna hade öron. Så kom det i en diskret viskning:

— Hon var ju bara hans älskarinna! — Det vore opassande — — —

VI.

Maya satt hopkrupen i en stol i sitt rum, när Toto anlände.

Det var en bekväm stol, rymligt tilltagen, det var kanske därför Maya såg så liten ut. Det måste ju vara därför. En levande människa kan väl inte krympa ihop på några få timmar, bli mindre, tunnare, överkligare? Det måste ha varit stolen!

Hon verkade fullkomligt slö och apatisk. Hon kontrasterade starkt mot Toto, som steg in lugn, nöjd och livfull.

Jag tänkte: »Kanhända ändå! När man är som mest apatisk, kan man plötsligt vakna upp med en lust att mörda — — —»

För att förklara min tanke, måste jag erkänna, att jag hoppats en hel del av denna kväll. Jag hade räknat med, att Maya skulle vara från sina sinnen, och att Toto skulle upplåta sin mun till dumheter. — Jag längtade mera än någonsin efter den där lilla fliken av blå himmel, som jag sett skymta och försvinna. Och jag trodde, att stunden nalkades, då — — —

Det var med en ilning av glädje jag märkte Jenny-Brocktonen i Totos röst, då hon började:

— Ja, kära du, det här var ju förfärligt sorgligt, men om man ser sunt och nyktert på saken, så var det ju — på sätt och vis — det bästa, som kunde ske. Om du bara tar det lugnt — — —

Maya avbröt. Hennes röst lät som om den kommit genom stolens stoppning, den var tilltäppt, saknade resonans, lät, som när man raspar mot trä med en slö kniv:

— Lugnt? Ingen människa på jorden kan vara så lugn som jag är nu. Varenda en har något att förlora, men inte jag. Mig kan inte ens Gud göra något illa mera. Jag har ju ingenting. Jag är totalt osårbar. Och det är en förfärlig styrka. Det, att vara oåtkomlig — för allt. Det är mycket, mycket mera än lugn.

Toto sade:

— Nå, då så! Jag var rädd, att du skulle ta det så förfärligt tragiskt. Men nu kan man ju våga tala med dig. Säg, måste man vara svartklädd på begravningar? Fru Brock bjöd mig, hon sa, att jag nödvändigt skulle komma. Men jag har inte en aning om vad jag ska ha på mig. Och svart är ju helt enkelt rysligt!

Maya teg, men Toto lät sig inte bekomma. Hon fortsatte obesvärat:

— Det hör visst till, att man skall ha en bukett, eller hur? Jag tar röda rosor, det verkar flott. Och så skriver jag på kortet — jag tänkte just ut det

på hemvägen — »I graven stoftet, i kärleken minnet», det blir väl bra? Det där med »stoftet» och »minnet» låter poetiskt. Fast hu då, vad det är ruskigt, allt som har med gravar att göra! Man får faktiskt förgylla upp det bäst man kan med lite poesi!

Maya teg. Totos samtal blev en monolog:

— Fru Brock undrade, hur Ejnar hade det ställt med Gud. Hon sa något, som lät precis som om hon undrat, ifall han hade det bra. Men när man är död, kan man väl inte ha det bra? Dom talar ju visserligen om, att de skall uppstå, men hur i all världen skulle det gå till, när de har varit så sjuka? Kroppen *blir* naturligtvis förstörd!

Hon skrattade till:

— Det är tur, att fru Seldt inte hör mig i kväll. Hon skulle säga: »Det är inte god ton!»

— Tycker du inte, du kan höra henne? — Jag undrar just, ifall hon tänker lura mig på den där parfymflaskan. Ifall hennes fettvalkar nu går bort.

— Tror du, de gör det? Maya?

Från Mayas stol hördes det raspande ljudet på nytt, men svagare, tröttare, liksom från ett långt avstånd:

— Nu tiger vi ett slag, Toto.

Och märkvärdigt nog, Toto teg.

För min del var kvällen förlorad.

— — —

Det gick några dagar, och en morgon sade Maya:

— Ja, du kan ta ledigt i dag. Jag skall själv sköta gymnastiken.

Toto såg frågande ut:

— Men varför — — —?

Maya svarade otåligt:

— Du inser väl, att du bör gå, när du är bjuden.

Toto gapade av förvåning.

— Å kors! Är det begravning i dag? Tänk, det hade jag glömt.

Hon såg på Maya. Så sade hon eftertänksamt:

— Men skall jag verkligen gå? Tycker du, att jag skall gå?

— Varför inte?

— Nej, du vet ju, att svart inte klär mig. Det vore mycket bättre om du själv — — —

— Vad skulle jag där? frågade Maya kort.

Toto förklarade välvilligt:

— Du borde varit med, därför att du passar i svart. Det var dumt, att de inte kunde bjuda dig.

Maya ryckte på axlarna.

— Bry dig inte om mig! Tänk hellre på att beställa dina blommor i tid, om du skall ha några.

Det lät lugnt och fullkomligt likgiltigt.

Men hon var vit i ansiktet, när hon litet senare steg upp på estraden i institutet för att demonstrera rörelseschemat inför de korpulenta. Hon motarbetade sig själv, där hon stod.

Man tyckte allmänt, att hon såg tanig ut, blek,

undernörd och på vippen att svimma. Och det där var ju ingenting att sträva efter!

Den tjockaste av damerna sade efteråt i förtroende till den näst tjockaste:

— Vet konsulinnan, jag tror det kommer att bli modernt med litet fylligare figur. De senaste nyheterna från Paris pekar avgjort däråt.

— Ja, sade den andra, det har man sagt länge i initierade kretsar. Den överdrivna magerheten har redan spelat ut sin roll!

— — —

Toto återvände frampå kvällen i en sinnesförfattning som nära nog kunde kallas uppspelt.

Hon sade:

— Vet du vad! Det kanske inte passar att säga så, men där blev nästan gaskigt mot slutet. Mat och sprit och allting — du vet, hur det verkar! Man faktiskt glömde, att det börjat som en begravning!

Toto var talträngd. Hennes sinne var som en kamera full med nytagna plåtar.

Hon pladdrade på:

— I kyrkan var det förstaså högtidligt som helst med palmer i krukor och sådant, och så prästen! Du milde, en sådan bedårande präst! Han hette pastor Wedman och såg ut, så man kunde bli kär i honom. När jag tittade på honom, kände jag, hur jag blev religiös. Och vet du — religion är i alla fall — — — jag vet inte hur jag skall säga, men man blir så upplyftad av

6. — *Sörman, Toto.*

det. Man liksom får begär efter något — något högre. Det känns alldeles som törst. Kan det vara själen, tror du? — I kyrkan satt jag faktiskt och längtade efter en apelsin!

— Det var säkert själen, sade Maya. Hon sade det slött, endast för att säga något.

— Ja, tog Toto vid, det trodde jag också, för, du förstår, det var inte precis en vanlig apelsin jag tänkte på, utan någon — — — någon mera obestämd. Men sedan hade jag pastor Wedman bredvid mig under middagen, och han var fullkomligt härlig. Vi talade om religion nästan hela tiden, och du kan aldrig tro — — —! Jag försäkrar — du har aldrig sett en karl med så långa ögonfransar!

Hon gjorde en liten paus, hämtade andan och skrattade till:

— Det var egentligen tokigt, en sak: De tog mig för att vara Ejnars fästmö allesammans. Fru Brock hade väl sagt dem det. Och så — — —

— Och så — — —? upprepade Maya.

— Ja, de grät och tryckte mina händer och tyckte förstås, att det var förfärligt sorgligt. Några kramade mig också.

Maya reste sig till hälften från sin stol men sjönk tillbaka igen.

Det var i alla fall ett livstecken, det gav mig en gnista hopp. Jag gick tätt intill henne. Jag bad vänligt och bevekande:

— Stryp henne! Ah, se så, stryp henne!

Men Maya satt stilla nu. Hon frågade onaturligt milt:

— Lilla Toto, vad svarade du dem?

— Det var olika. På somliga tryckte jag bara händerna tillbaka, och till andra sade jag, att jag naturligtvis också tyckte det var förfärligt sorgligt. De, som kramade mig, till dem sade jag ingenting. De var feta och störväxta mest allsammans, och man kan väl inte prata med ansiktet tryckt mot ett klänningsliv! — Nej, den enda jag talade ingående med, var pastor Wedman.

— Och vad sade du till honom?

— Ja, vet du, jag minns inte riktigt, hur mina ord föll, men de lät mycket bra, när jag talade. Han var förfärligt lätt att prata med. Man fick orden precis till skänks. Så att jag sade något om, att man får finna sig i allt, och det som är borta, är borta, och sen är det inte mera med det, utan man får vara glad att man lever, för det är huvudsaken.

Och då tryckte han min hand och sa, att jag är på rätt väg, och att den, som kan säga så, har en stark själ — — —

— Maya! bad jag. Stryp henne, Maya!

Då inträffade något, som inte hänt mig förut. Maya svarade mig! Hon sade högt och tydligt:

— Nej!

Och därpå hastigt till Toto:

— Gå och lägg dig, barn! Du kan vara trött.

— Inte ett dyft, svarade Toto glatt. Jag skulle kunna sitta uppe och prata med dig hela natten.

Maya sade kort:

— Det skall du inte! Gå och lägg dig! Jag vill det!

Totos ansikte blev ett enda frågetecken.

— Men varför vill du det?

Mayas röst blev åter så där onaturligt mild. Hon svarade:

— Därför att det är bäst för dig. — Jag har en mycket svag själ — jag faller lätt för frestelser. Och jag är rädd, att jag kan komma att göra dig illa, om du stannar här.

— Gå och lägg dig, barn! Och lås om dig!

VII.

När jag började tala om Maya, ursäktade jag mig med, att hennes betydelse, hennes insats i Totos tillvaro föreföll mig så väsentlig.

Toto var spegel och eko — Maya var personen, som såg i spegeln och talade till ekot.

Jag såg det så, därför att jag ville, att det skulle vara så.

Jag hade fattat något slags sympati för Maya från första stunden, det måste jag erkänna. Och om Toto nu alls skulle leva, och om hennes väsen var spegel och reflex, så vore det ju önskvärt, att spegeln i mesta möjliga mån bure Mayas drag.

Maya själv tycktes ju se en likhet? Maya själv förvirrades och började grubbla. Maya snuddade vid sanningen — — —

Ja, gjorde hon verkligen det? I sina »kloka» stunder fann hon Toto snäll, oförarglig — inte vidare klyftig. — I sina »galna» stunder såg hon i Toto en begränsad, samlad bild av det mänskligt uronda — den fundamentala tarvligheten, var-av hon själv också hade del. Sade hon inte:

— Jag kunde vara likadan — om jag släppte loss allt, som finns inom mig!

Men hon sade också:

— Jag får för mig ibland, att vi är lika. Att du är något slags karikatyr av mig själv — — —

Sanningen, såvitt jag kunde se den, var, att Toto verkligen hade en period, då hennes väsen var spegel och eko.

Men — — — Jag kallade henne en gång en ogräsplanta, och finns det något, som sitter inne med så oanad växtkraft som ogräs?

Hon hade i själva verket glidit ur spegelstadiet långt förr än jag märkte det.

På samma sätt som en ogräsplanta stjal must ur jorden, stjal kraft från de nyttiga växter, den förkväver, för att själv kunna leva, så visade Toto också benägenhet att stjäla vad hon behövde för sin existens och sin tillväxt.

Det var endast en kort tid hon nöjde sig med att avspegla och efterbilda. När den var slut, stal hon sig fram.

Hon lade sig till med andras miner, andras gester och andras ord. Men det var bara en liten början — hon var nybörjare i facket — måste inskränka sig till sådant, som låg lätt åtkomligt. Talesätt och uttryck voro också lätta att komma över. Hon läste tidningar, hon träffade människor och sedan blandade hon till en kompost av vad hon hört och läst, och serverade den som eget fabrikat.

Hon var som en attrapp fylld med blandade

karameller. Och karamellerna voro ord, tankar, uttryck och idéer, som tillagats av någon annan.

Men mitt i allt detta, måste där ändå ha funnits något — något, som inte kunde ses, inte kunde tagas på, inte uttryckas med ord — men som var hennes eget. Kanhända något, som jag lämnat kvar, därför att det var mig motbjudande? Något, som jag sökt hålla bundet, underkuvat, när jag levde — och ville göra mig helt kvitt, när jag dog?

Jag vet inte, vad det var. Men det måtte ha varit något samlat — något i släkt med en makt och en vilja.

När Toto föreföll mig olik Maya, när hennes uppträdande blev sådant, att det borde driva Maya till yttersta gränsen av vad en människa kan fördraga, ja kanske litet utöver den, då vaknade ju inom mig hoppet, att Maya skulle göra ett slut på situationen.

Men när den där kvällen kom, då Maya gav mig ett fast, bestämt nej till svar, och bad Toto gå in till sig och låsa om sig, då föreföll det mig som om allt hopp varit ute.

Skulle inte Toto bli skrämmd och söka sig en säkrare tillflyktsort? Hade inte Maya, om också i relativt dunkla ordalag, hotat henne till liv och lem? Och borde inte ett sådant hot för Toto vara värre än den hemskaste fasa?

Vad ägde hon utöver liv och lem? — Naturligtvis skulle hon fly hals över huvud. Hon hade

lyckats förvärva en anseelig skara vänner och bekantskaper. Hon var omtyckt — det var högst få bland vännerna om alls någon, som inte skulle öppna sitt hem och sitt hjärta på vid gavel för henne — om hon så kom rusande mitt i natten och bad om logi.

Jag kunde se henne för mig, hur hon skulle komma störtande med ögonen vidöppna av förfäran, och flämta:

— O, hjälp mig! Min väninna, Maya, har mistat förståndet — blivit vansinnig! Hon vill döda mig!

Vem skulle kunna vara nog hårdhärtad att vägra henne logi?

Själva Jenny Brock skulle övervinna sin snålhet och bjuda henne bli kvar — kanhända rentav som adoptivdotter — man vet aldrig — — —

Jag följde Toto in i hennes rum, och den första stöten fick jag, när jag såg, att hon inte låste sin dörr. Jag tänkte:

»Hon kan ha glömt det. Har hon alls något minne?»

Det tröstade mig en smula. Men likafullt! Hon tog inte heller fram någon väska och började packa — — —

Skall jag tala om vad hon gjorde?

Hon klädde av sig metodiskt, långsamt och onaturligt lugnt. Den svarta klänningen vrängde hon, slätade ut den och trädde den över en galge. Hon sade:

— Jag får försöka att kombinera den med något kulört. Svart är och förblir fasansfullt.

Hon satte block i sina skor, slätade till strumporna och lade dem varsamt över en stolrygg, stänkte något ur en flaska i sitt hår, satte kammar i det och placerade ett nät kring det, strök kräm ur en burk på ansikte och hals, placerade en hakformare av gummi, en näsformare också, som knäpptes till i nacken, polerade sina naglar, och tycktes falla i tankar under tiden. Hon sade:

— Stackare! — Stackare! — — —

Därpå såg hon sig i spegeln och log. Tio minuter efteråt hade hon släckt ljuset och låg i bädden. Av hennes andetag förstod jag, att hon redan sov.

Är det så en vareelse handlar, som är skrämnd? Ett djur, som hotats till livet, flyr undan och gömmer sig. Jag antog, att vad Toto hade till sitt förfogande, var ungefär likvärdigt med ett djurs instinkt.

Men nu var det min tur att stå inför en gåta. Allt, som Toto företagit sig, tydde på lugn och oberördhet. Hon var alltså inte rädd.

Hur kom det sig, att hon inte var rädd? Och vem menade hon, när hon sade det där ordet, »stackare»?

Jag stod inför en gåta, därför att jag övertalat mig själv, tills jag börjat betrakta Toto som ett levande ingenting. Jag hade underskattat Toto. Jag anade inte, att hon redan börjat ett spel, som

skulle bli hemskt att bevittna, och att hon redan var viss om att ta hem segern.

Jag anade inte, att hon vuxit därhän, att hon börjat bli varse sin egen tomhet.

Och att hon nu beslutat stjäla en annans styrka
— en levande människas själ — — —

VIII.

Toto log mot Maya vid frukostbordet dagen därpå, log vänligt, som om ingenting hänt, och sade omtänksamt med en ansats av moderlighet:

— Var nu förståndig och spara dig från arbetet en tid! Jag skall se till, att allt i institutet går som smort. Och mig kan du väl lita på?

Vänliga ord! Omtänksamma, anspråkslösa, osjälviska! Vad kunde Maya göra annat än svara:

— Visst litar jag på dig. Du är bara alltför snäll mot mig, Toto. Jag är ju så — — — så elak ofta. Det förvånar mig, att du står ut och inte går din väg.

Och Toto sade:

— Gå? — Skulle jag gå ifrån dig? Aldrig!

Det var fullkomligt uppriktigt sagt. Hon ämnade inte gå. Hon ämnade stanna där hon var, taga hand om institutet och taga hand om Maya, ända tills — — — ja, ända tills det inte längre behövdes.

— — —

Maya förde en underlig tillvaro denna tid. Ett par dagar hade det sett ut, som om hon börjat vakna till, hon hade beslutat att tvinga sig till

arbete, att göra vad hon förr gjort, utträtta, vad hon förr utträttat, döva tankarna och på så sätt rädda åt sig spillrorna åtminstone av ett slags liv, hurdant det nu blev.

Men Totos ömma omsorger avstängde henne från arbetet. Toto predikade vilans evangelium, förehöll henne att spara sig, tills krafterna återvände, och Maya godtog förkunnelsen och sökte efterleva den, med den påföljd, att hon sjönk tillbaka i sitt apatiska tillstånd.

Hon låg kvar i sin säng till långt frampå förmiddagen. (Toto hade hos tjänsteanden lyckats ingjuta en hälsosam fruktan för att störa henne.) När hon äntligen steg upp, tycktes hon sakna tillräcklig energi för att klä på sig — ibland tvingade hon sig till det, ibland lät hon bli, och lät klädseln inskränka sig till morgonrock och tofflor. Hon kunde gå direkt från bädden till en stol och bli sittande där orörlig, dagen i ända — ofta utan att yttra ett ord.

Det hände ibland — jungfrun hade hört det, när hon var inne och ordnade bädden — att hon sade:

— Man borde passa på att ta livet av sig medan man har så pass energi kvar. — Det kommer alltid en tid, då man inte ids.

Hon försummade sitt utseende, hennes hår blev rufsigt och ovårdat, ansiktet fick veck och rynkor, hon hade mörka skuggor under ögonen. Och hon blev allt magrare. Struphuvudet satt

snart som en bula på halsen, skulderbladen sköto ut, senorna lågo som rep under huden.

Men hon var egentligen inte sjuk. Hon kände endast trötthet och leda — hela livet var en onödig ansträngning.

Toto sade till jungfrun.

— Det är en nervåkomma. Den är inte farlig på så sätt, att hon kan bli våldsam. Men hon måste ha stimulans — sprit, tobak — det munt-rar upp henne. Det är det enda som hjälper.

De skötte om henne på allt sätt. Jungfrun satte kuddar bakom hennes rygg och lade en filt över hennes knän:

— Fröken får vara rädd om sig, man blir så lätt förkyld, när man är klen!

Och Toto sade:

— Du förstår, det är ditt hjärta, som är lite svagt för tillfället. Man kan inte undra på det — du har haft en förfärlig tid. Tag ett litet glas kon-jak, var inte rädd, det gör så gott, det piggar upp hjärtverksamheten. Vill du ha ett till — — ?

Toto var öm, god, moderlig, uppoffrande. På kortare tid än fjorton dagar var Maya inte stort mera än ett vrak.

Att stjåla hennes kraft tycktes ha varit ett lekverk, efter det gick så fort. Hon var svag, viljelös — en vrångbild av en människa. Hon såg ut att ha nått till bottnen.

Hennes kropp avtog alltmera, om det nu var sjukdom, eller vad det var. En morgon, eller

rättare, en förmiddag, sov hon så tungt, att det föreföll omöjligt att väcka henne. Toto och jungfrun förenade sina krafter och lyckades få det därhän, att hon äntligen vaknade. Man fick på henne morgonrocken, hon släpade sig över till en stol, och där somnade hon igen, lika tungt som förut.

Jungfrun sade dystert:

— Det är början till slutet. Jag har hört talas om folk, som sovit så där, tills de dött.

Men då blev Toto illa till mods.

Hon ruskade Maya, hon telefonerade till en läkare, där skaffades medicin — — — Inte fick Maya lov att dö!

Hon dog heller inte.

Sedan den dagen ville Toto inte tillåta Maya att helt försjunka i apati. När hon fann henne sitta och slöa inne i sitt rum, tog hon henne bildligt talat i kragen. Hon sade:

— Det här går aldrig an! Du måste rycka upp dig och vara som andra människor! Du får inte sitta på det där sättet! Här skall bli annat av!

Hon gick till telefonen och ringde ett par vänner:

— Ni får hjälpa mig att pigga upp Maya! Vi går ut och superar någonstans, där det är dans!

Vännerna anlände i sinom tid för att hämta Toto, och Maya medtogs som ett annat kolly.

Hon var för slö att verksamt motsätta sig Totos förslag. Hon brukade endast protestera lamt:

— Jag kan inte gå någonstans. Som jag ser ut!

Men Toto viftade bort invändningen lätt, som om den varit en fluga.

— Pjapp, pjapp, pjapp! Jag skall måla dig, så du blir så skön som en utsprucken ros, ska du se!

Hon klädde på Maya, högst egenhändigt. Och hon kom dragande med hela sin sminkattiralj.

— Sitt riktigt stilla nu! Blinka inte! Jag skall få dig att se ut som drottningen av Saba!

Men när Maya var färdig och tillsammans med de andra gjorde sin entré i restaurangen, såg hon ut som ett sminkat lik, som oblygt trugat på de levande sitt sällskap.

Det hände, att hennes tillstånd förblev oförändrat. Hon kunde sitta moltyst och röka cigarrett efter cigarrett och stirra tomt framför sig, medan musiken skrällde, och de dansande paren svepte förbi bordet, så att duken fladdrade.

Men det hände också, att hon plötsligt tycktes vakna till. Och då pratade hon febrilt, skrattade, støjade och ville ständigt ha sitt glas fyllt på nytt. Hon blev närmast bullersam till sist.

Sådana kvällar var Toto mycket tyst och tillbakadragen. Jämförd med Maya verkade hon särdeles väluppfostrad och konventionell.

Men när de åter kommit hem, byttes rollerna om.

Maya kunde bli stående i tamburen, stirra stelt framför sig och säga:

— Varför går jag omkring här och skräpar?
Varför i Herrans namn — — —?

Då svarade Toto:

— Man skall leva livet! Att sörja är idioti. Nej, klackarna i taket, skall det vara. Det är det enda rätta.

Och Maya såg på henne prövande, osäkert, som om hon undrat, ifall det där var visdom eller tokprat. Men förmodligen slutade hon med att anse det som visdom. Hon vädjade ofta till Toto och tog hennes ord för kontant.

Hon frågade:

— Toto, säg, varför äcklar livet mig så infernaliskt?

Och genast fick hon till svar:

— Livet kan inte äckla en! Känner du äckel, så tyder det på, att din mage är i olag. Du skall få ett par av mina piller, de är utmärkta.

Jag hade hunnit förvärva en rätt stor portion tålmod och anspråkslöshet vid det här laget. Jag hade fått lära att nöja mig med litet. Alltså kände jag nu en smula tröst. Jag tänkte:

»Så? Hon har piller för magen? — Hon bär tydligen på ett litet arv i alla fall! — Hon är inte alldeles odödlig!»

IX.

Toto växte för varje dag i visdom, makt och nåd — inför människor.

Hon kunde utan tvekan om sig själv ha upprepat Coues formel:

»Dag för dag på alla sätt blir jag bättre och bättre!»

Inom institutets väggar var hon numera enväldshärskare. Där fanns ingen annan makt än hon. Massören, som hon själv anställt, avgudade henne, tog order av henne och såg upp till henne. När hon fanns i närheten följde han henne med blicken — en hunds ödmjukt trofasta blick.

Damerna, som besökte institutet, ansågo henne som dess innehavarinna. En av dem, som just kommit hem från en tripp till Paris, sade:

— Vore jag ni, så skulle jag hitta på ett namn, som verkade flott och intressant! Jag skulle döpa institutet till »Chez Toto»! Det skulle göra sig bra i annonserna.

Det var ingen falsk blygsamhet, som avhöll Toto från att följa rådet. Men hon var rädd att

7. — *Sörman, Toto.*

det där »chez» möjligen kunde ha en tvivelaktig klang.

Toto uppträdde med all den lugna värdighet, som kräves på en ledarplats. Hon funderade till och med på att anställa en ny demonstrant. Det kanske inte var helt förenligt med hennes nya värdighet att stå på estraden och exponera sig. Men hon avstod även från detta. Hon fann nöje i att stå där uppe och förevisa sin smidighet — och dessutom, det var en lagom motion — den höll henne i god form.

Även i sitt umgänge med människor lade hon i dagen en viss smidighet. Varenda dam, som deltog i gymnastiken, blev inom kort en personlig bekant — ja, nära nog en vän. Hon mindes alla namn, hade reda på alla titlar, alla familjeförhållanden, åhörde skvaller med vaket intresse, tog mot förtroenden, hörde på jeremiader, gav råd, tröst och vinkar med ett slags lugn välvilja.

Man sade om henne:

— Det är en ovanlig människa!

Man inviterade henne till middagar, supéer, man erbjöd henne introduktion i verkligt förnäma damklubbar. Hon var populär, med ett ord sagt.

Ofta avböjde hon inviterna. Log ett vemodigt, resignerat leende. Ett sådant där leende, som betyder »under-en-glad-yta-är-jag-en-hårt-prövad-kvinna». Det är oerhört verkningsfullt. Hon sade:

— Jag går ogärna från min stackars väninna. Jag tillbringar mina lediga stunder hos henne.

Man frågade och undrade. Och Toto svarade:

— Det var hon, som ursprungligen öppnade det här institutet. Vi bor fortfarande tillsammans i lägenheten intill. Men nu är hon — kaputt.

— Kaputt? — Kaputt? — — — Man ville naturligtvis veta mera. Var det vansinne, sprit, kokain eller karlar — — —?

Toto skakade på huvudet, vemodigt, hemlighetsfullt, och teg.

Hennes min sade:

— Jag kan ju inte förråda min väninnas dystra hemlighet.

Och därmed hade hon gett den mänskliga fantasien fritt spelrum. Man gissade på allt möjligt, det ena värre än det andra. Ingenting var för hemskt för att man skulle kunna tro det. — Man visste ingenting — därför trodde man allt. Man sade:

— Hon såg så där ut. Det var något konstigt med hennes utseende — något kusligt — man nästan anade, att hon skulle sluta illa — — —

— Och tänk, hon lär ha varit av god familj. Det är väl gräsligt sorgligt!

— — —

Man kunde inte påstå, att Toto ljög. Maya var ungefär vad man kan kalla — kaputt. Hon kunde ingenting företa sig. Hennes handlingskraft var totalt borta. Det är inte omöjligt, att hon av pur lättja kunde ha lagt sig ner och dött, om Toto

inte med en sådan seg energi hållit kvar livet i henne.

För Toto tycktes det vara av en viss vikt att Maya levde.

Jag förstod det inte då, jag fann hennes handlingssätt ganska oförklarligt. Senare började jag delvis att förstå. De dödas själar kanske äro oåtkomliga. — Vill man åt en annans själ, får man passa på, medan livet varar.

Toto ville inte tillåta Maya att dö. Hon väckte upp henne ur slöheten, tvingade henne att äta, bad henne att ta motion, hålla sig vid vigör. Men om hon visade tecken att vilja vakna på allvar, om hennes livsytringar skulle söka sig ut över en viss, osynligt uppdragen gräns, då blev hon hejdad och fördes tum för tum tillbaka — — —

En morgon var Maya redan uppstigen, när Toto skulle gå in och börja arbetet i institutet. Det var förvånansvärt — hon var inte endast uppstigen, hon var ordentligt klädd, kammad, friserad. Och i hennes blick var det något av ett beslut.

Hon sade:

— Toto, jag inser, hur rätt du har haft. Det här går inte längre. Gud vet, hur gärna jag ville dö ifrån alltsammans, men han vill inte låta mig göra det. Jag är tvungen att leva så länge. Sitter jag i en stol och tittar på tapeterna, blir jag vansinnig. Jag skall börja arbeta. Att arbeta är det enda möjliga.

Ett ögonblick stod Toto rådvill. Orden hade

skrämt henne. Hon var verkligen rädd. Och Mayas blick var så bestämd — inte alls den slöa eller hjälpsökande blick hon haft den sista tiden. Det skrämde Toto — hon blev osäker.

Det varade endast ett ögonblick, men i alla fall!

— Maya — — — började hon, Maya — — —
det är så förfärligt svårt — — —

— Vad är det som är svårt?

Toto svarade — hon återvann sin säkerhet —
orden störtade ur henne — ett oändligt svall —
hon talade länge — — —

När hon slutat, vände Maya sig tyst, gick ifrån henne, gick in i sitt rum och drog till dörren efter sig.

Hennes blick hade slocknat — hennes mun drog sig till något, som kanske var ämnat att bli ett leende, men som endast blev en stelnad grimas — hon gick med släpande steg, som om det kostat henne en viss ansträngning att taga de där få stegen.

Vad hade Toto sagt?

Jo, Toto hade satt upp världens mest bedrövade min och förklarat, att det fanns något, som hon hoppats, hon skulle slippa tala om för Maya — det var så rysligt, så förfärligt — hon hade hoppats få hålla det hemligt — — — Det gick inte an, att Maya började på i institutet — inte nu — man måste vänta, tills pratet hunnit lägga sig — — —

Ja, just pratet! Människor kunde ju vara så obegripligt elaka — de hittade på så förfärliga saker — det hade kommit ut så mycket nu, medan hon, Maya, var sjuk. Man sade — — — å, man sade — — — Toto drog sig för att upprepa det, så rysligt var det, men hon hade tydligt hört damerna i institutet viska sinsemellan, och några nämnde ordet vainsinne, men andra sade sprit — kokain — opium — — — hon hörde Mayas namn flera gånger — — — En del — — — en del gick förstås ännu längre — de sade, att hon förde ett så rysligt dåligt liv — — — Till sist — ja, Maya måste förlåta, det var ju endast med tanke på hennes eget bästa — till sist hade Toto måst säga dem, att Maya överlåt tit alltsammans på henne — det fanns ingen annan möjlighet att rädda institutet!

När samtalet var slut, gick Toto till sitt arbete med lätta, spänstiga steg. Nu var saken klar. Nu var faran undanröjd en gång för alla. Hon hade segrat — — —

Det var glimt i hennes blick, när hon log mot damerna, som kommit, och hälsade god morgon.

De sade med en mun:

— Tala om, hur ni bär er åt för att alltid se så fräsch ut?

Toto skrattade.

— Det är hälsa och goda nerver, sade hon, och, naturligtvis — först och främst gymnastik!

— — —

Inne i sitt rum sade Maya dovt och trött till sig själv:

— Vad var det jag sade den där kvällen för länge sedan? »Mig kan inte ens Gud göra något illa mera. Jag har ju ingenting. Jag är totalt osårbar.» — — —

Man skall inte säga så. Det straffar sig — det straffar sig alltid — — —

Men, för resten — det kvittar. — Allting kvittar — — —

X.

Det såg ut som om den sista resten av vilja hade berövats Maya. Den sista resten av kraft, det sista motståndet.

Hon nämnde inte mera något om arbetet. Hon höll till i sitt rum, maten fick bäras in till henne, hon tog inte emot besök — endast Toto kunde komma och gå, som hon ville.

Och Toto var stark och glad under denna tid. Hon hade ju nästan tagit hem spelet. Det som återstod låg så gott som tillreds och inom räckhåll. Det var bara att sträcka ut handen, när den rätta stunden var inne.

Maya var ju så svag, så viljelös, så förslöad.

Toto satt inne med allt som fanns av kraft. Och ändå blev det en kamp — — —

— — —

Maya sade:

— Det är en gåta alltsammans — hela livet.

Toto svarade:

— Ja, naturligtvis, så länge man har sjuka nerver. För den som är frisk, är det allt så enkelt och klart.

— Nej, det är en gåta i alla fall, Toto. Jag undrar, om man nånsin får veta lösningen. Kunde man tro det, så vore det lättare att härda ut. — Jag tror ingenting. Att jag alls står ut, beror väl på, att jag har ett litet svagt hopp — innerst inne — — —

Toto strök henne över pannan.

— Du är het — du kanske har feber. Du borde vila.

— Ja, kanske — — —

En stunds tystnad.

— Du, Toto — är det tokigt av mig att försöka hoppas, att Ejnar finns, fast jag inte alls vet var — och att vi en gång skall mötas igen? Det vore det enda, som — — —

— Jag är ledsen, Maya — men det är allt lite tokigt. Du vet ju lika väl som jag, att han är död.

— Ja, men ändå — — —!

Toto log vänligt.

— Jag förstår dig så väl, sade hon. Du tycker, att du *vill* tro det, är det inte så? Att han finns?

— Ja, jag vill. Om jag bara kunde — — —

Toto log igen.

— Det är inte snällt att ta leksaker från barn, det vet jag, Maya. Men den där tron — — — du förstår, det är ju bara en leksak, en inbillning. Har du nöje av den, skall du naturligtvis stoffera ut den så gott du kan. Men du borde i stället försöka att växa ifrån den.

— Toto! Det finns stora tänkare, som säger att — — —

— Snälla du! Få människor pratar så mycket smörja som stora tänkare! Och hur skulle det kunna vara annorlunda? Sådana där, som kallas tänkare, är alltid mer eller mindre förryckta. De tittar på världen med en omvänd kikare för ögonen. Det blir så kolossala avstånd på det viset! Och så tror de, att de ser så mycket, och rätt som det är snavar de på en sten och faller pladask på näsan. Stenen låg för nära, begriper du — det var inte fint att titta på saker och ting, som låg så nära!

— Du har förändrat dig, Toto, sade Maya stillsamt.

— Nej då — jag har inte förändrat mig ett dugg! Jag har alltid hållit på, att man skall ha sunt förnuft. Man skall stanna inom sina gränser, det gör alla kloka människor. Jag, till exempel, jag tycker om att få god mat till middan — och i morgon skall jag prova av min nya dräkt — den ser ut att bli chic, det gläder jag mig åt! Men inte skulle jag kunna finna någon glädje i tanken, att jag en gång skulle komma att stöta ihop med en massa döda människor — — —!

— Toto — — —

— Ja, det måste du väl medge vore tokigt?

Toto gick mot dörren. Hon gäspade:

— Jag skall hålla ett föredrag i en damklubb i kväll. Om kroppskultur. Jag får sova ett slag

innan jag går, då ser jag litet piggare ut sedan. I de där damklubbarna är det just ingen, som hör på vad man säger. De bara ser efter, vad man har på sig och hur man ser ut. Jag har kommit över en klänning — en parisermodell. Den är nästan oförskämt enkel, men rasande chic! Jag vet att de kommer att säga: »Det var ett förtjusande föredrag! Tack snälla ni! Det var så enkelt och lättfattligt, men så livande!» Och så går de hem och försöker kopiera klänningen, men där blir de bet. Det var inte så lättfattligt som det såg ut!

Maya sade:

— Toto, lova mig en sak: vi talar inte mera om det där.

— De döda, menar du?

— Ja. Om jag kan — — — om jag nånsin får så pass energi invärtes, så jag orkar skaffa mig en tro — så vill jag också försöka att behålla den.

Toto sade:

— Vad skall du med en tro? Du har mat och cigaretter och kläder och husrum, och du får ju pengar, när du vill ha.

— Det räcker inte — — —

— Jo vars, vad det gör. Och det är bättre att inte tro någonting alls, än att inbilla sig en massa dumheter och fylla hjärnan med tokiga idéer.

— Kan du inte låta mig vara i fred, när jag nu vill — — —?

— Nej, jag skall bota dig? Jag har föresatt mig det. Jag skall plocka dumheterna ur dig.

Maya reste sig upp. Hennes blick klarnade, mörknade. Det var som om hon för ett ögonblick kämpat sig ur sin slöhet — höll på att vakna och bli ond.

— Toto — inbilla dig inte att du är något slags själasörjare för mig. Och inbilla dig inte att du kan ta — — — ta något ifrån mig, som jag vill ha!

Toto tog ett par steg mot henne — ett par lekfulla, dansande steg. Hon log en smula gäckande:

— Lilla vän! Jag tar ingenting, ingenting! Det är väl inte mitt fel att korthus ramlar, så fort man råkar peta på dem!

Mayas ögon voro alldeles svarta nu. Hon stödde sig mot stolkarmen och andades tungt. Hon sade:

— Tror du inte jag skulle kunna känna att Ejnar finns?

— Jo visst, medgav Toto villigt. Men du gör det inte. Du känner det inte alls. Det är det, som är det ledsamma i saken, för din del. Du skulle så rysligt gärna vilja, eller hur? Men du kan inte! Du är inte fullt så galen, som du ville vara! Har jag rätt! — Jag skulle tro det!

Maya såg på Toto.

— Jag hatar dig, kom ihåg det! Du är — — — du är — — — vem är du egentligen? Du har alltid varit dum som ett spån, en tom, sminkad docka med sågspån inuti! Och nu — — — var får du, det du säger ifrån? Det är dumt, men det är elakt på samma gång — — — du vill ta ifrån mig — — —

Hon tystnade och sjönk tillbaka i stolen. Hon satte händerna för ansiktet och mumlade:

— Det är ju lönlöst. — — — Vad bråkar jag om egentligen?

Toto gick fram och lade armen om hennes axlar.

— Lilla vän, sade hon ömt, det har jag undrat hela tiden. Vad finns här att bråka om? Har du ledsnat på mig? Vill du att jag skall gå min väg, kanske? Flytta från dig på allvar?

Maya sade lamt:

— Jag vet inte — — — jag vill — — — jag vill ingenting.

Totos röst blev moderlig:

— Du är sjuk och klen — jag skulle aldrig kunna vara så hjärtlös och lämna dig. Atminstone inte förrän du fått krafter — blivit dig själv igen.

Maya höll ännu händerna för ansiktet. Hon mumlade:

— Är det din mening, att jag skall bli det, då?

Det var väl en slump, att hennes ord föll så. Men jag tyckte, att Toto hajade till. Hon svarade i alla fall helt lugnt:

— Visst skall du det. Fast det tar sin tid.

Hon såg på klockan.

— Milda makter, nu hinner jag ju inte sova! Jag får massera ansiktet ett slag i stället. Det blir inte precis samma resultat, men — — — Ja, adjö med dig, Maya!

Hon verkade belåten, när hon gick. Hon till och med visslade. Det var en litet kantig melodi — en gammal kuplettrefräng.

Maya satte fingrarna för öronen. Vad var det med den där melodien? Den föreföll bekant — den skar henne i hjärtat som en kniv. — Långt, långt borta i ett avlägset fjärran tyckte hon sig höra en gäll flickröst — — — »du får inte leka mer — — —». Å — å — — —

Hon sade högt:

— Jaså, där var det punkt? — — — Ingenting vidare! — — — Absolut slut. Oåterkalleligt. — Och allt annat — — — är korthus — — — som ramlar — — —

— — —

Toto log mot sitt auditorium, när hon steg upp på den lilla estraden, man ställt i ordning för hennes skull i damklubben. Hon var van att stå på en estrad och visa sig. Hon var i sitt esse. Något föredrag i egentlig mening hade hon visst inte besvärat sig med att utarbeta. Det fanns ju tidskrifter i ämnet! Om man bara tog med förstånd — lite här och lite där — och blandade det tillräckligt väl, så kunde ingen märka att det inte kom ur egen fatabur. Världen är ett stort,

bortskämt barn, som i allt bör få sin vilja fram.
Och när den nu vill bedragas — — —!

Några enkla rörelser för den dagliga motions-
gymnastiken ansåg hon sig böra demonstrera. Med
avsikt valda så att de framhävde klänningens
skenbart enkla men dock djupt invecklade snitt.

Hon gjorde succé. Omdömena om hennes före-
drag blevo idel superlativer.

Efteråt blev det te och diskussion. Kroppskul-
turen stod länge på tapeten, tills en äldre med-
lem resolut sköt den åt sidan och började tala
litteratur och filosofi.

Hon sade:

— Man har en själ också. Glöm inte det!

Toto tänkte:

»Naturligtvis! Med den figuren hon har — — —!»

Hon avbröts av en fråga:

— Hinner ni odla själen, när ni lägger ner så
mycket möda och omsorg på kroppen?

Hon klämdes mellan skåp och vägg.

— Vad gör ni på era lediga stunder? Läser ni?
Och vad?

Toto letade febrilt i sitt minne — fann några
namn — sorterade ut en handfull — tänkte:

»Milda tid! De måtte väl aldrig vara må-
lare — — —?»

Smålog blygt och sade:

— Platon — Schopenhauer — Nietzsche —
Kirkegaard — — — ack, vet ni, det blir inte så
planmässigt för min del.

Hennes tonfall blev ljuvt, anspråkslöst:

— Men jag har sådan glädje av det ändå — fast min själ ju på sätt och vis hoppar hage i visdomens örtagård.

Inkvisitorn sade:

— Ni förvånar mig! Ni är en sällsynt kvinna. Ni besitter en dyrbar egenskap — hjärtats intelligens — och ni är kvinnligt blyg och tillbakadragen trots er popularitet. Ni är en rara avis!

Innan Toto lämnade klubben, hade den äldre, filosofiska damen anmält sig för en kurs på institutet. Inte för att magra utan för att få litet hull. Även det gick för sig, enligt Totos utsago.

Man trodde henne blint. Hon var en succé.

XI.

Det, som passerat mellan Toto och Maya den eftermiddagen — inte kunde det väl kallas en kamp, och allra minst kampen om en själ?

Det var ju endast en liten ordstrid, där Toto representerade det sunda förnuftet gentemot Mayas vaga funderingar och oklara idéer.

Men — även en så subtil varelse som en människosjäl måste inringas, innan den kan fångas. Innan den kan tämjas och tagas i besittning, gäller det att avskära dess eventuella möjligheter till flykt, till expansion — alla vägar, på vilka den skulle kunna erhålla förstärkning.

Inringningen föll sig inte svår i detta fall. Mayas själ sträckte sig inte åt skilda håll, sökte inte livskraft ur olika belägna källor. Den var ensidigt inriktad, monoman. Allt vad där fanns av evighetslängtan, ljus, kraft, var koncentrerat på en enda punkt, i ett enda namn, Ejnars.

Där fanns alltså bara en väg att spärra, för att den skulle vara inestängd — bara ett fönster att spika igen, för att den skulle sitta i mörker.

Och sedan var stunden kommen att sträcka ut handen och taga — — —

Den eftermiddagens ordstrid tänjdes ut till flera. Toto skaffade sig vapen, argument, visdomar var hon kom åt. Hon snokade i böcker och lade sig till med vad som passade henne, hon lyssnade på människors samtal, hon uppfann själv bilder och liknelser, som voro slående.

Och hon hanterade sina vapen med en lekfull elegans — det hela var ett nöje utan ansträngning — ett korthus, som bara behövde en liten puff!

Under denna tid var Maya inte så slö som förut. Hon reste sig och kämpade emot så gott hon kunde. Men hon kämpade med det slags dova förtvivlan man känner, då man redan tycker sig vara så gott som besegrad. Hennes slag voro matta, de saknade kraft att träffa — de nådde ingenstans — hamnade i tomma luften — — —

Och tum för tum vek hon tillbaka.

Jag kände det som om jag sett ett nät sänkas över en levande varelse — en besläktad. Maskorna voro osynligt tunna och fina, men när de drogos åt, skulle de ändå hejda varje rörelse, kväva allt liv.

Det var ett grymt, långsamt spel, och där fanns ingen möjlighet att ingripa, bringa hjälp.

Maya hörde mig inte längre, om jag försökte att tala till henne. Och för resten, vad hade jag att säga henne? Vad var jag själv, när allt kom omkring? Var inte också jag en fånge? — — — Var inte också jag behärskad av denna Toto — ledd dit jag inte ämnat gå — dragen, dit jag inte

ville? Ett stumt vittne till allt, hon företog sig? Toto var en makt i sinnevärlden — jag var ingenting. Jag ägde inga sinnen, kunde inte uppfattas av några sinnen. Endast ett tyst, stumt vittne var jag. Ett vittne till en kamp, som snart tycktes vara till ända, men som var hemsk, så länge den pågick.

Jag såg alltför tydligt, varthän det bar. Jag såg hur Maya efter hand gav upp, slutade att slå i tomma luften, sänkte sina vapen — —

Toto såg det också. Hon gjorde sig ingen brådsk. Hon låtsades ointresserad, hon till och med lämnade Maya åt sig själv längre stunder än förut. Hon vågade det med lugn — hon var så säker på sin sak. Det hela var endast en tidsfråga. En segrare har råd att vänta — — —

Och under tiden kom förstärkningen!

— — —

Det var en kväll. Toto hade varit på fem-te med dans. Hennes kläder hade gjort lycka, hon själv hade gjort lycka, hon hade blivit uppvaktad, hyllad, och till sist hade en journalist bett om en liten blixntintervju — institutet började bli alltmera känt och berömt. Toto hade talat om sig själv en hel kvart, det var först när allt var över, hon erinrat sig institutet — — — Nu var hon emellertid på briljant humör, det skulle bli en helspalt med porträtt, hade journalisten sagt. Hela staden måste inse, att man *var* något!

Alla, som voro så okunniga, att de inte visste det förut.

Det verkade nästan som om Toto glömt Maya. När hon slutligen styrde sina steg mot hennes dörr var det endast i akt och mening att göra en snabb inspektion. — Allt klart? och därpå — godnatt!

Men hon var nära att hejda sig på tröskeln. Själva luften i rummet tycktes förändrad på något sätt, friskare, kyligare. Och Maya stod och satte vita rosor i ett glas — lugn och glad. Hon log mot Toto, ett litet kyligt-vänligt leende. Hennes blick var klar — trots sin magerhet verkade hon egendomligt stark.

Toto gav henne en prövande blick.

— Vad du ser kry ut?

Det var en fråga.

Maya smålog mot rosorna.

— Jag är mera än kry — jag är lycklig.

— Vad är det då, som har hänt?

Toto stod på helpänn. Hon vädrade med näsborrarna som för att utröna, vad som passerat i hennes frånvaro och åstadkommit denna förändring.

Maya mötte hennes blick, lugnt, öppet, men där var en liten, stridslysten glimt i hennes ögon.

Hon svarade långsamt, fast:

— Ejnar har varit här!

— Ejnar? Toto tog ett par steg fram i rummet.

— Ja, Ejnar!

— Du menar, att du haft en hallucination, rättade Toto. Och den tror du på? Är det så långt gånget med nerverna!

Maya sade:

— Säg, Toto — tror du på, att jag står här?

— Så dumt du frågar — — —

— Ja, din fråga var lika dum.

— Men snälla Maya, du menar väl inte, att du verkligen inbillar dig — — —? Nå, och om det nu var Ejnar — vad hade han på sig?

— Det vet jag inte.

— Så? Det vet du inte? Toto log. Din hallucination var visst ganska ofullständig?

Maya sade:

— Jag tänker inte bara på kläder, som du! Jag lägger inte märke till sådant. Men Ejnar har varit här, och han var sig lik. Det var han själv — lika mycket, som när han förr kom hit på besök.

Toto sade eftertänksamt:

— Då hade han sin blå cheviotskostym. — Den hänger i en garderob hos fru Brock. Kanske han var där först och lånade den?

Maya såg på henne och log.

— Stackars lilla Toto!

— Nej! Mig är det inte synd om! Jag är normal, dess bättre. Jag besväras inte av hallucinationer.

Maya nickade.

— Just det! Du är normal. För dig existerar ingenting, som du inte kan ta på med dina egna

små fingertoppar, inte fatta med ditt eget lilla förnuft. Ingenting är verkligt, som du inte kan se med dina blå dockögon. Tänk, att du alls tilllåter, att jorden är rund? Vad du kan se, är ju bara en liten, platt fläck? Får det lov att finnas mera?

Toto tänkte:

»Här har varit någon! Någon har satt i Maya allt det här!»

Maya sade:

— Stackars lilla Toto, säger jag än en gång. Du lever ju i ett litet hönshus — det är allt en smula torftigt.

Toto avbröt:

— Vem har varit här! Tala om det ordentligt! Skoja inte!

— Ejnar. Det har jag ju redan sagt. Han var här länge.

— Sådana dumheter du pratar — — —

— Vi talade med varandra. Så att nu behöver jag inte längre tro. Jag *vet*, och det är bättre.

För en gångs skull var Toto kastad ur sadeln. Hon hade stått så nära målet och nu — — —! Så dum hon varit, som gett sig så god tid! Hon blev ond, hon tappade besinningen, hon fräste som en katt.

Och när hon slutligen drog sig tillbaka, var reträtten mera än lovligt snöplig.

Den kvällen hade Maya övertaget.

XII.

Redan morgonen därpå bad Toto Maya om förlåtelse för sitt uppträdande. Hon insåg ju, att hon hade förgått sig.

— Det var oro för din hälsa, sade hon. Jag blev så rädd. Å, snälla du, var inte ond på mig! Jag är så där impulsiv ibland! Tar allting så hett. Men jag lovar bot och bättring, om du bara inte är ond!

Ett par dagar passerade lugnt och stilla. Och under tiden utarbetade Toto en ny taktik.

En tid hade hon tillåtit sig att behandla Maya litet nedlåtande, men nu lade hon om sitt sätt. Hon blev ödmjuk, förtroendefull och barnsligt vänlig. Hon gick alls inte bryskt till väga. Hon endast placerade ut en liten fälla. Man kommer längre med lock än med pock.

Och Maya började grubbla.

— Vad hade det tagit åt henne? Var hon fullt normal? Hade hon inte gått här en lång tid och varit hätsk på Toto? Känt hennes närvaro som ett band, ett intrång — — —? Toto, som var så snäll och rar! Toto, som var husets goda tomt! Toto, som endast ville henne väl!

Steg för steg gick hon mot fällan. Och under tiden beskyllde hon sig själv för nyckfullhet, elakhet:

— Om jag nu har fått en sorg, behöver jag väl därför inte göra livet outhärdligt för andra!

Hon gjorde sig förebråelser — hon skämdes.

Totos tal var så vänligt och mjukt. En dag sade hon:

— Vet du, Maya, jag har tänkt så mycket på det där du sade — den där kvällen, då jag bar mig så rysligt illa åt. Minns du det?

— Kära barn — — —

— Sedan dess har jag fått upp ögonen för en hel del. Jag var så rysligt okunnig då. Jag trodde inte alls, att man kunde se andar. Men en av damerna i institutet är medlem i en spiritistisk klubb, och vi har börjat tala om saken. Hon föreslog mig att gå in där. Hon sade: »Ni anar inte, vad det är intressant!» Och det är ju intressant! När man ser din upplevelse från den synpunkten, kan man ju förstå hur verklig den var, och hur den måtte ha gripit dig.

Maya tryckte tacksamt hennes hand.

— Jag är glad att du förstår, sade hon.

— Åtminstone försöker jag att förstå, svarade Toto anspråkslöst. Jag har tänkt ibland, att jag skulle ha lust att gå in i den där klubben. Om du gick med förstås?

— Nej, sade Maya, inte jag. Jag vet inte var-

för, men jag vill inte. Man skall inte framkalla sådana upplevelser. De bör komma spontant.

Toto teg en stund. Så kom det försiktigt:

— Men tror du, att spiritisterna verkligen framkallar dem? Jag har hört att medierna bara drar sin själ tillbaka liksom, och så kommer andarna av sig själva och talar genom kroppen.

Maya sade:

— Det där kan vara alldeles rätt och riktigt, men på mig verkar det som nonsens. Jag rör inte för det. En själ kan tala till en själ — men en tom kropp — — —

— Ja, du förstår, tog Toto vid, den skall vara som ett talrör, så att andra kroppar kan förstå!

Maya skakade på huvudet.

— Det hjälper inte. En vuxen kan inte uttrycka sig begripligt för ett tre års barn, särskilt inte, om barnet är lomhört. Han kan i varje fall inte utlägga sina egna affärer, det bleve ju grekiska för ungen. Skall han alls tala, så blir det joller — — —

Toto sade:

— Jag förstår inte — — —?

Maya svarade:

— Min tanke är att själen växer fortare, när den är fri. Den växer ifrån oss, som lever här. Vår inställning är för låg. Om den också försöker, kan den inte göra sig förstådd. När spiritisterna skall berätta, vad de trott sig få veta, då blir det bara en massa pjoller. Treåringens be-

hållning av umgänget med de vuxna! Nej tack, det är ingenting för mig!

Totos min var oskuldfull, när hon gjorde sin fråga:

— Men Ejnar talade ju med dig, inte sant?

Maya blinkade inte ens, när hon satte foten i fällan.

— Ja, han försökte. Men det var samma sak: jag lyckades inte uppfatta det. Jag var alltför begränsad.

Nu började Toto att växa så smått.

— Där finns också en annan förklaring, sade hon. Spiritisterna kanske inte godkänner den — men den är inte desto mindre den mest antagliga, man kommit till.

— Och den — — —?

— Den säger, att innehållet i alla hallucinationer och i alla spiritisternas uppenbarelser är bara minnesbilder — något slags avtryck, du förstår, som stannar kvar en tid efter det människan själv försvunnit. Man måste ha en särskild inställning för att bli dem varse. Och de försvinner ju ganska snart.

— Och sedan?

— Sedan är det ingenting mer.

Maya såg på henne.

— Men själen? sade hon. Själen måste väl leva och finnas någonstans?

Toto smålog vemodigt.

— Själen? — Ack, en människas hjärna är en

så sinnrik apparat! Den tar så liten plats — men den verkar att vara så omfattande — precis som om den aldrig kunde ta slut! Och ändå behövs det ju inte så mycket — — —

Maya stod med båda fötterna i fällan. Hon utbrast hjälplöst:

— Toto! Skulle detta vara alltsammans? Då vore det ju ingen mening — — —?

Toto ryckte på axlarna.

— Det finns större människor än du och jag, som har fått nöja sig, fast de inte hittat någon mening. Man får helt enkelt leva. Ta dagen som den kommer. Leta upp allt, som ger en nöje för stunden. Det är så enkelt så.

Maya hängde med huvudet.

— Kanhända, medgav hon. Men går det?

Toto sade:

— Se på mig! Jag kan lära dig konsten. Jag har varit lycklig hela dagen i dag, verkligen lycklig! Och vet du varför? Jo, den där fru Seldt — minns du, att jag talat om henne? Hon gick i går, min lilla massör hade klarat av henne — och tidigt i morse skickade hon till mig den utlovade parfymflaskan — äkta, egyptisk parfym — fullständigt hänförande!

— Men är det inte — — — Maya tvekade litet — — — är det inte barnslighet?

Toto reste sig. Hon sträckte på sig, sökte verka imponerande.

— Det är inte barnslighet, Maya! Det är levnadsvisdom!

Maya böjde huvudet.

— Jag tror dig, sade hon ödmjukt. Jag tror dig, men det vill styrka till. — En flaska parfym — — —?

Hon suckade djupt.

Men Toto gick ur rummet med lugna, fasta steg. Nu var det åter hon, som behärskade situationen.

XIII.

Det vill så litet till för att locka en svag själ in i en fälla. Det behövs knappast mera än ett lockbete — några ord, som verka trovärdiga — en min, som låter ana att här — just här, har man monopol på allt vad sanning och visdom heter.

Ibland behövs knappt det ens. Den svaga själen traskar själmant i väg just dit man vill ha den.

Men därmed är det inte färdigt. Även den svagaste själ är oberäknelig till sitt väsen och kan stundom — alldeles oväntat — visa prov på något, som liknar styrka.

Och därför bör fällan vara av hållbart slag. Det kunde ju hända, att den får tåla en påfrestning.

— — —
Mayas liv blev på sitt sätt en efterbildning av Totos. Hon led ju fortfarande en tid av den påtvingade sysslolösheten. Hon sörjde en smula över att hon varit utsatt för skvaller och förtal.

Men patienterna på institutet omsattes ju efter hand. En dag kunde man kanske hoppas, att där

var idel nya ansikten — människor, som ingen-ting visste men heller inte trodde något.

Medan hon väntade på den dagen, började hon ägna omsorg åt sin person. Hon läppjade på grädde mellan måltiderna för att få litet hull, hon gymnastiserade, tog promenader, försökte komma i god kondition.

Och efter Totos mönster lade hon sig till med skönhetsattiralj. Näs- och hakformare kunde hon dess bättre utesluta som obehövlige, men för övrigt var det ungefär samma uppsättning av flaskor, tuber och burkar.

Hon öppnade sina dörrar för vänner och besökande. Man hälsade henne på ett sätt som antydde, att hon var välkommen åter. Man sade:

— Så roligt, att du har blivit människa igen! Du ser ju riktigt kry ut.

Och man uppmuntrade:

— Det är rätt, att du håller humöret uppe. Det är huvudsaken här i livet. Har man bara ett glatt humör, så går allting av sig själv!

Och när man lämnat henne, sade man:

— Det är Totos förtjänst! Det välsignade barnet kan ju trolla!

Efter en tid sade Toto:

— Du, Maya, jag har fått en sensträckning i ena foten. Min klack vickade till, och jag snavade i trappan. Egentligen är det oförlåtligt att snava — men vill du göra mig en tjänst? Du kan gärna ta och demonstrera i gymnastiken i dag! Min vin-

färgade baddräkt kommer att klä dig — den går så bra till din hy och ditt hår. Och vinfärg gör figuren litet fylligare.

Maya hade ingenting att invända.

Toto tillade:

— Ja, du behöver inte överanstränga dig. Jag skall kommendera och jag lovar att ta lätta rörelser.

— Visst inte! sade Maya. Jag är ingen skröplig åldring! Jag orkar med vad som helst. Tag den vanliga serien!

Och så stod Maya på estraden inne i institutet, som hon inte beträtt på en oändlig tid.

Det var en samling kroppar, som rörde sig på ett givet kommando. Ett enda litet »giv akt», och de stodo som tända ljus. Ett enkelt ord, »bålrullning», och de sjönko till golvet och blevo till en enda massa, som rörde sig likt ett hav med dyningar — — —

Maya skilde sig från mängden endast därigenom, att hon var en ensam dyning uppe på estraden.

Vad var hon? — En kropp, som utförde vissa rörelser — en vit och vinfärgad kropp, som följde givna befallningar?

Och det var Toto, som uttalade befallningarna.

— — —

Samma kväll meddelade Toto att hon skulle gå på bal. Hon var bjuden och kunde inte säga nej.

— Men din fot? undrade Maya, din sensträckning? Blir det inte svårt att säga nej till alla danser?

Toto svarade obesvärat:

— Min fot är bra nu. Jag kommer att kunna dansa hela kvällen utan svårighet.

Var det en så enkel sak, som kom Maya att grubbla den kvällen? Behövdes där inte större anledning?

Hon satt länge stilla i sitt rum och såg rakt framför sig — såg ingenstans. Till sist beslöt hon att gå till sängs.

När hon släckt ljuset, blev hon liggande vaken länge. Hon mumlade:

— Jag förstår inte — — — jag har en känsla av, att man leker med mig — — —

XIV.

De följande dagarna medförde en förändring. Toto förklarade den så:

— Maya har blivit trilsk. Det är bara ett litet återfall. Ingenting att fästa sig vid. Om hon får hållas, blir hon snart som hon skall vara.

Snart! — Det hela var fortfarande endast en tidsfråga.

Maya var en smula trilsk — ur humör, det var hela saken.

Det visade sig först en morgon. Hon var ovänlig, när Toto frågade, om hon ville demonstrera i gymnastiken. Hennes svar var närmast snäsigt:

— Det kan du göra själv. Dina fötter duger ju till allt annat.

Toto föll vänligt undan.

— Som du vill. Jag trodde, det skulle göra dig gott. Men naturligtvis kan jag göra det själv.

Då tycktes Maya ångra sin ovänlighet. Hon sade:

— Bli inte ledsen på mig! Jag orkar inte i dag. Jag — — — jag skall vila — — —

9. — *Sörman, Toto.*

Hon stängde in sig på sitt rum. Hon ville vara ensam, tog inte emot någon.

Ett par vänner, som anlände på förmiddagsvisit, blevo lämnade åt sig själva, tills Toto blev ledig. Toto sade:

— Ja, ni får ursäkta Maya — hon har sina små ryck. Hon sitter inne på sitt rum och tjuvar. Vill leka eremit ett slag. Men det går snart över.

Man skrattade. Toto var ju så lustig och kvick. Man sade:

— Maya är inte lik alla andra. Hon är så där — — —

Toto förklarade:

— Hon lider av det slags sjukdom, som kallas originalitetsjukt. Känner ni till åkomman? Men jag har tänkt bota henne efter hand.

— Ja du — du kan väl allt vad du vill!

— Det bör man kunna, svarade Toto lugnt.

— — —

Men det var i alla fall något underligt med Mayas trilskhet.

Förut hade Toto fått komma och gå som hon ville, men nu, plötsligt, låste Maya sin dörr för henne. I tre hela dagar höll hon den låst.

Det var obehagligt. Toto kände sig illa berörd — finns det något så irriterande som en låst dörr! Hon knackade på, hon bad:

— Öppna bara ett ögonblick! Låt mig säga dig ett par ord! Jag lovar att gå, genast jag sagt dem! Bara ett par ord — — —!

Hon tryckte läpparna mot dörrspringan, hon försökte kika genom nyckelhålet, hon sade:

— Varför skall du ha låst om dig? Är jag inte din vän?

Men ingenting hjälpte. Maya var obeveklig. Hon svarade ständigt detsamma:

— Du får vänta så länge. En annan dag, kanske — — —

Den låsta dörren tog på Totos nerver. Man kunde nästan säga att hon led.

Och det gick tre hela dagar, tre hela nätter. De första två dagarna hade jungfrun lyckats få smugga in en smula mat på en bricka. Men endast en gång om dagen. Endast vid den tiden, då Toto var på institutet. Aldrig annars. Den tredje dagen gick det inte för sig då heller. Allt var förgäves. Och jungfrun snyftade, när hon serverade Toto middag:

— Det går aldrig väl! Hon sitter där inne, tills hon svälter ihjäl!

Toto lugnade henne strax.

— Jag har tänkt ordna upp saken i morgon. Vi låter bryta upp dörren, om hon inte öppnar godvilligt. Är hon sjuk, skall hon få vård. Jag skall ordna det alltsammans, det blir nog bra.

Toto talade med en viss myndighet, men det föreföll mig ändå, som om hon varit en smula nervös.

Låsta dörrar äro nu en gång ganska prövande.

— — —

Dagen därpå — — — det var en söndag — — —
det var så stilla överallt — — —. Dagen därpå!

Toto stannade kvar i bädden, tills klockan blivit tolv. Solen sken, det var en ovanligt vacker dag. Gatan utanför var sällsamt tyst — den verkade övergiven. Människorna drogo sig ur staden en sådan dag. — Och jungfrun hade ledigt. — Kaffebrickan, som Toto fått på sängen, var avslutningen på hennes arbete. Genast hon ställt den ifrån sig, tog hennes ledighet vid.

Varför talar jag om jungfrun och hennes ledighet? A, därför att dagen var så ljus och vacker — just en sådan dag, då man lägger märke till allt, tar upp varje bagatell och granskar den med ömt intresse.

En kvart över tolv steg Toto upp. Hon ägnade en timme åt sin toalett, hon lade ned en stor omsorg på skötseln av sin kropp, hon klädde sig med noggrannhet och pietet, hon lade ned ett sådant nit, som om hon trott att resultatet skulle vara i all evighet.

Hon var på väg ut, då hon påminde sig en sak. Hon måste ta i Mayas dörr, känna efter, om den alltjämt var låst.

Mayas dörr var oläst. Den gav efter, när Toto tryckte ned handtaget, den gled upp tyst och lätt.

Och Toto steg in.

Maya satt i sin vanliga stol och såg ut ungefär som vanligt. Kanske var hon litet blek, men hon verkade fullkomligt lugn. Hon sade vänligt:

— Se Toto, det var bra att du kom. Jag ville tala med dig. Sätt dig, lilla vän!

— Nå, tack och lov, Maya — du har blivit folk igen!

Toto slog sig ned mittemot henne och gran-skade henne med välvilligt intresse.

— Du godtar mitt umgänge till sist! Har trött-nat på att leka eremit, eller hur?

Toto skrattade glatt.

— Det måste bli litet enformigt i längden, det kan jag gott förstå!

Maya tycktes inte ha hört. Hon upprepade i blid ton:

— Jag ville tala med dig. Det var bra att du kom.

— Nå? frågade Toto. Tala på du! Men kom ihåg att jag lovat mig bort om tjugu minuter.

— Det räcker med tio minuter, svarade Maya. Kanske ändå mindre.

Hon såg på Toto — hon satte sig till rätta i stolen. Det var tyst ett ögonblick. Så sade hon:

— Kan du höra på mig riktigt lugnt och låta bli att göra invändningar? Jag kan inte tala, om du faller in och avbryter. Jag måste samla mig — — —

Toto nickade.

— Jag skall försöka tiga — bara du snor på! Det är litet bråttom, ser du. Tjugu minuter går fort.

Maya sade:

— Jag skall skynda på. — Hör här, Toto! Du vet, att jag har försökt! Du har sett, att jag har ansträngt mig. Jag tvingade mig att vara som du, att inte bry mig om att grubbla, utan bara ta dagen som den kom. — Men jag står inte ut längre! Jag kan inte nöja mig med parfymflaskor som surrogat för — — — för — — — Det är alltför barnsligt för mig. — Eller också är jag för barnslig för att kunna inse den djupa visdomen i det.

— Men snälla Maya — — —

— Nej! Avbryt mig inte! Du har lovat att tiga!

— Ja, men du måste — — —

— Jag måste ingenting! Det är bara, när det finns en mening bakom, som man kan tala om måste! När det hela är meningslöst, så kan ingen tvinga en att hålla på med det. Om det slutar med en punkt, så har man rätt att sätta den punkten var man vill. Hör du, *var* man vill! Och för min del har jag tänkt sätta punkt här — nu!

Toto satt lugnt kvar på sin plats. Hon rörde sig knappt. Hon endast smålog och sade:

— När du delger mig ditt beslut, så är det väl för att jag skall avråda? Jag kan inte finna ut något annat skäl. Och naturligtvis avråder jag. Du skall slå bort sådana där tankar. För att kunna ta livet av sig, bör man vara mycket galnare än du är. Och dessutom är det förfärligt dumt, förfärligt

opassande, och det anses allmänt vara rysligt orätt handlat.

Maya frågade:

— Mot vem gör jag orätt? Du får överta allt jag har — det är ditt! Dig gör jag ingen orätt. Och utom dig har jag ingen kvar, som på något sätt står mig nära. För resten, även det där med rätt och orätt kräver en mening, det inser du väl? När allting är absolut meningslöst — och det är det ju — så finns det ingenting, som heter orätt. — Jag är i min fulla rätt att göra en ända på det — — —

Toto avbröt vänligt, förbindligt, en smula ironiskt:

— Förlåt — hur har du tänkt bära dig åt?

Hon log mot Maya som man ler mot ett barn — men ett obeskedligt barn.

Maya skrattade till.

— Väntar du dig något ovanligt — en absolut ny uppfinning? — I så fall tar du miste. Jag tänker inte alls skilja mig från mängden. Det blir fullkomligt banalt och vanligt — en kula för pannan helt simpelt.

— Hååå, sade Toto, och den där kulan — — —?

— Finns här!

Maya stack handen i fickan och drog fram en liten svart revolver.

Toto förklarade överlägset:

— Det är en leksak! Jag har sett tusen sådana där! Barn leker med dem på gatorna — de finns

till salu i cigarraffärerna. Du ser, jag har reda på mig. På mig imponerar du inte!

Maya teg. Men Toto tog vid:

— För resten — om du någon gång skulle lyckas få tag i en riktig sådan där pjäs, så behöver du därför inte bära dig dumt åt. — Jag skall säga dig något, som du tydligen inte vet: din syn på saker och ting är tokig. Den skall du se till att få rättad! Du ser allt med felaktiga proportioner! Du förstorar allting. — Är du kär, så är det genast en förfärligt stor affär, där du engagerar dig med allt vad du äger och har, och du inbillar dig att du är så svindlande lycklig eller så hemskt, fasansfullt olycklig. — — — När kärleken i själva verket är en sådan bagatell! Man är lycklig högst ett par, tre minuter åt gången! — Se det enkelt och naturligt, så får du se, hur rätt jag har.

Och din sorg? Den är så gigantisk, så den får knappt plats i världen. Och din förlust? Den är naturligtvis oersättlig! Alla andra kan finna ersättning, men inte du, inte du! Det vore förstås otänkbart!

Men vad är det då som har hänt? — En man? Herregud, här finns ju fullt upp av män, och skillnaden mellan dem är minsann inte så överväldigande stor! Du kunde precis lika gärna vara kär i en levande som i en död! — Det är bara så hemskt dumt och opraktiskt att vara kär i

en död, så att ingen förnuftig människa kunde falla på den idén, att i längden — — —

— Toto lilla! Mayas röst var mycket mild. Jag hade hört den vara så där mild en gång förut. — Toto lilla, du skall inte trötta dig i onödan. Du har förmågan att vända om mina begrepp, så att de står på huvudet. Men för att det skall lyckas, krävs det av mig att jag lyssnar på ditt prat. — I dag lyssnar jag inte, därför är det onödig ansträngning. — I dag har jag fattat det beslutet att sätta en punkt. Och när man väl har satt punkt, betyder det inte så förfärligt mycket, om det som föregick punkten var stort eller smått, upphöjt eller bara löjligt. Förstår du mig?

Toto sade:

— Din lilla leksak pekar åt mitt håll. Men det betyder väl heller inte så förfärligt mycket?

Hon skrattade.

Maya såg på henne. Och plötsligt började också hon att skratta.

I detsamma kastade Toto en blick på klockan.

— Ja, nu har du väl pratat färdigt? frågade hon. Jag har precis två minuter på mig, sedan måste jag gå för att hinna i tid.

Maya sade:

— Vänta litet! Jag skall bara sätta en punkt. Det hela är över på en minut!

— — — Det hördes ett ljud — det lät inte alls som när ett skott går av — det var på sin höjd

som när en kork springer ur en flaska. Sedan var det tyst ett ögonblick.

Maya rusade upp. Hon drog andan, hon stirrade framför sig.

— Min Gud! Vad tog det åt mig? — Vad har jag gjort? Är jag galen? — Jag hade ju tänkt — — — jag hade tänkt — — —

Hon grep sig om pannan.

— Jag måste vara galen! Hur kom jag att sikta på Toto? — — —

Hon ropade högt:

— Toto! Toto!

Så tystnade hon, sjönk ned på en stol och gömde ansiktet i händerna.

På mattan låg något — det såg ut som en massa kläder, slarvigt kastade i en hög.

Jag såg på det. Jag försökte tala, göra mig hörd:

— Maya! Se då — det är kläder, bara! Det är ingenting annat!

Men i detsamma erfor jag en djup skamkänsla av det slag, som man känner, då man ödslat bort en dag på tomt plotter. Jag skämdes till den grad, att jag helst velat sjunka genom jorden.

Då började det klinga i luften omkring mig. Det lät som om tusen små klockor klingat på en gång — tusen små klara klockor med sällsam och vacker klang. De tycktes sjunga på samma gång — jag hörde ett ord, det sjöngs till en melodi, som hade ett stänk av vemod.

Ordet, jag hörde, var »purgatorium». — Purgatorium? Var det för mig de sjöngo, alla dessa små klockor?

Den vemodiga melodien upphörde, gled över i en annan, och nu uppfattade jag inga ord, men melodien kom mig att bäva av lycka.

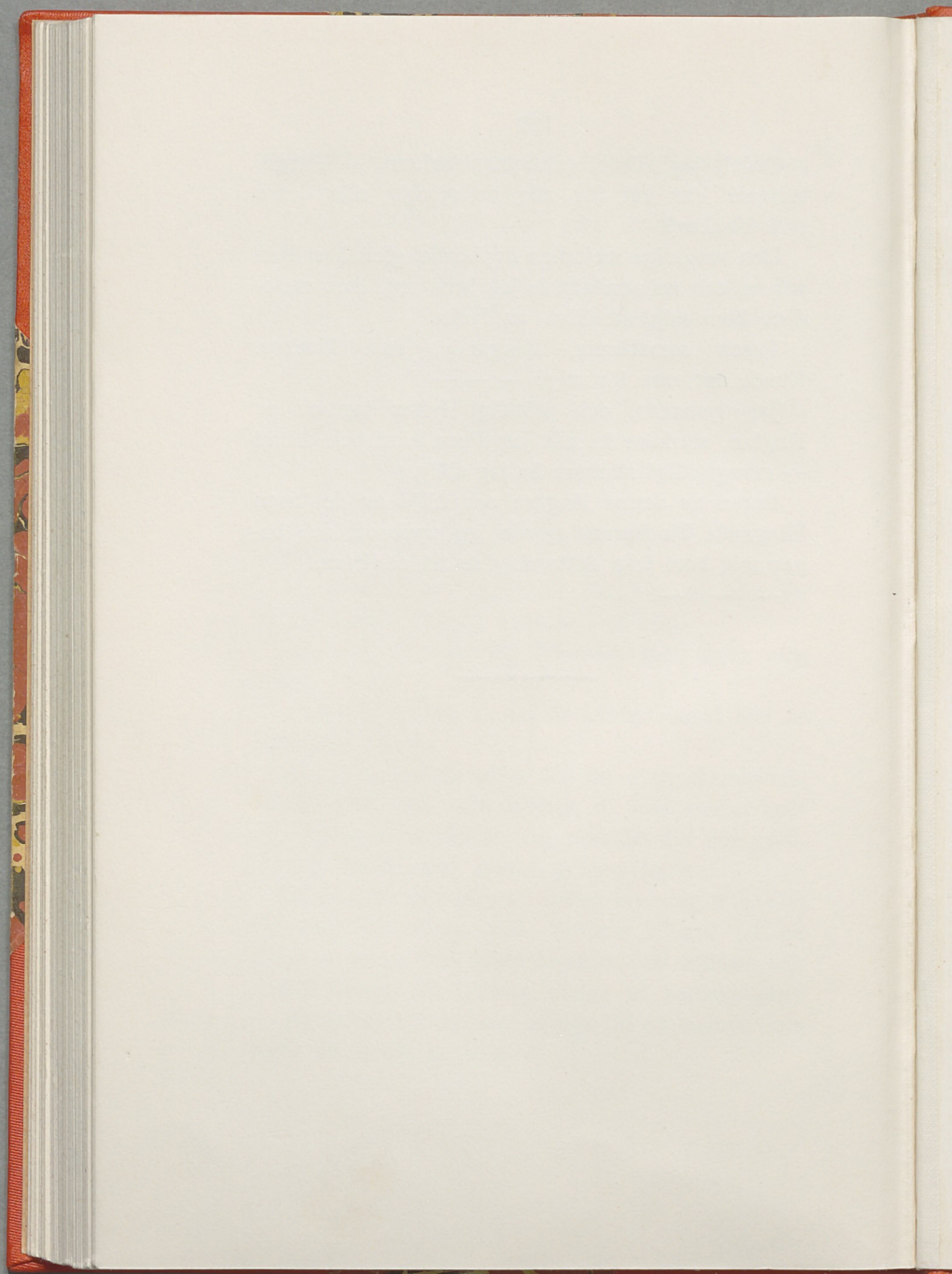
Tusen samstämda, klingande, små klockor. Kunde det vara för mig? — — —

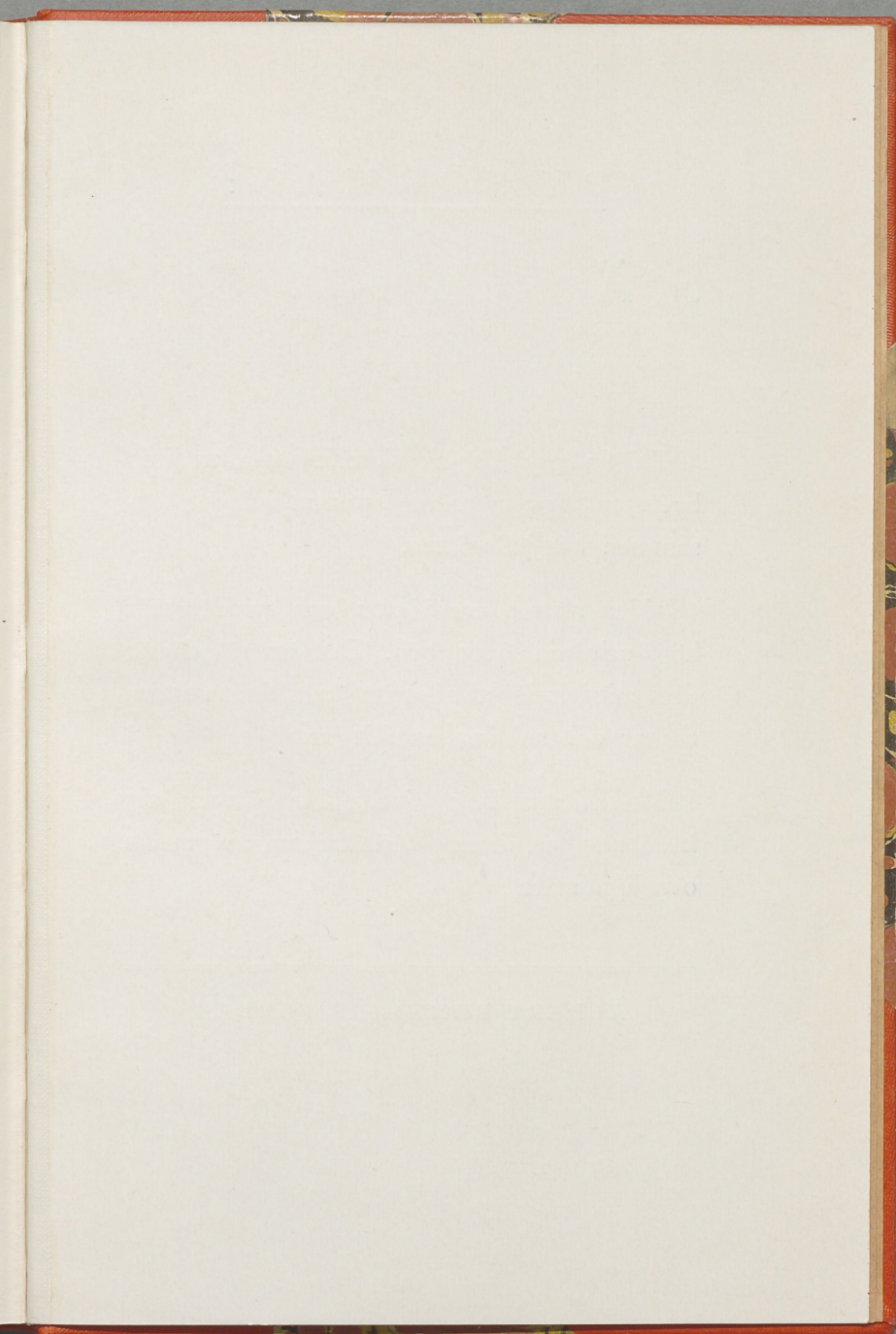
Jag lyssnade, och plötsligt lyftes jag av en längtan, starkare än allt jag förut känt och drömt — mångfaldigt starkare än jag själv.

Buren av denna längtan och följd av de tusen klingande klockorna, gjorde jag uppbrott och begav mig bort från detta slag av tid och rum.

— — —

P Y S Ö R M A N :
S Ä R L I N G E

Pris 3: 75.

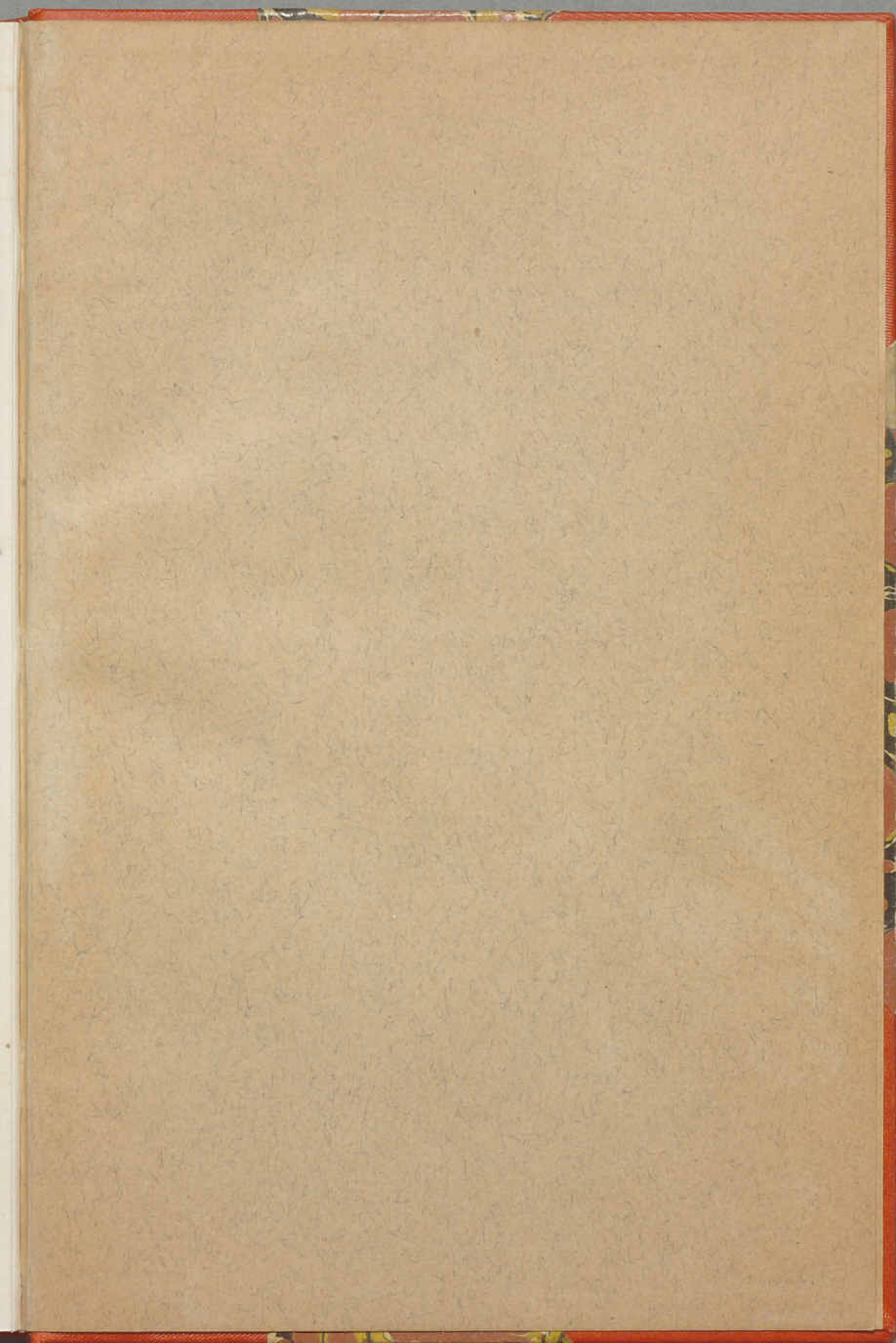
En fin psykologisk skildring om en liten by, som ligger örörd av utvecklingen ensammen ute på slätten.

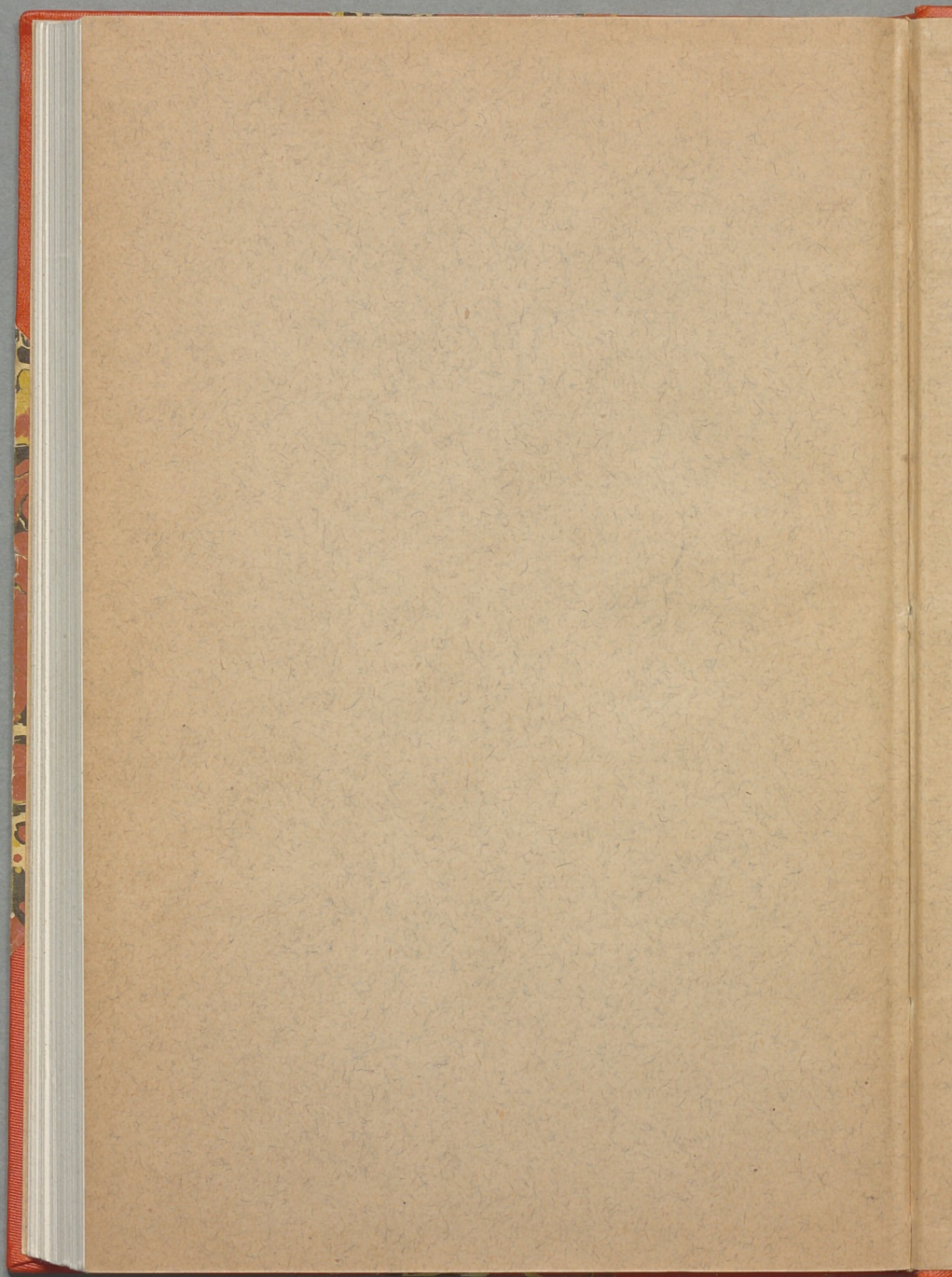
»Men slätten är så stor, och rymden står hög och vid över byn. Det är väl därför det mittibland allt smått kan finnas stora tankar och sublimes handlingar.»

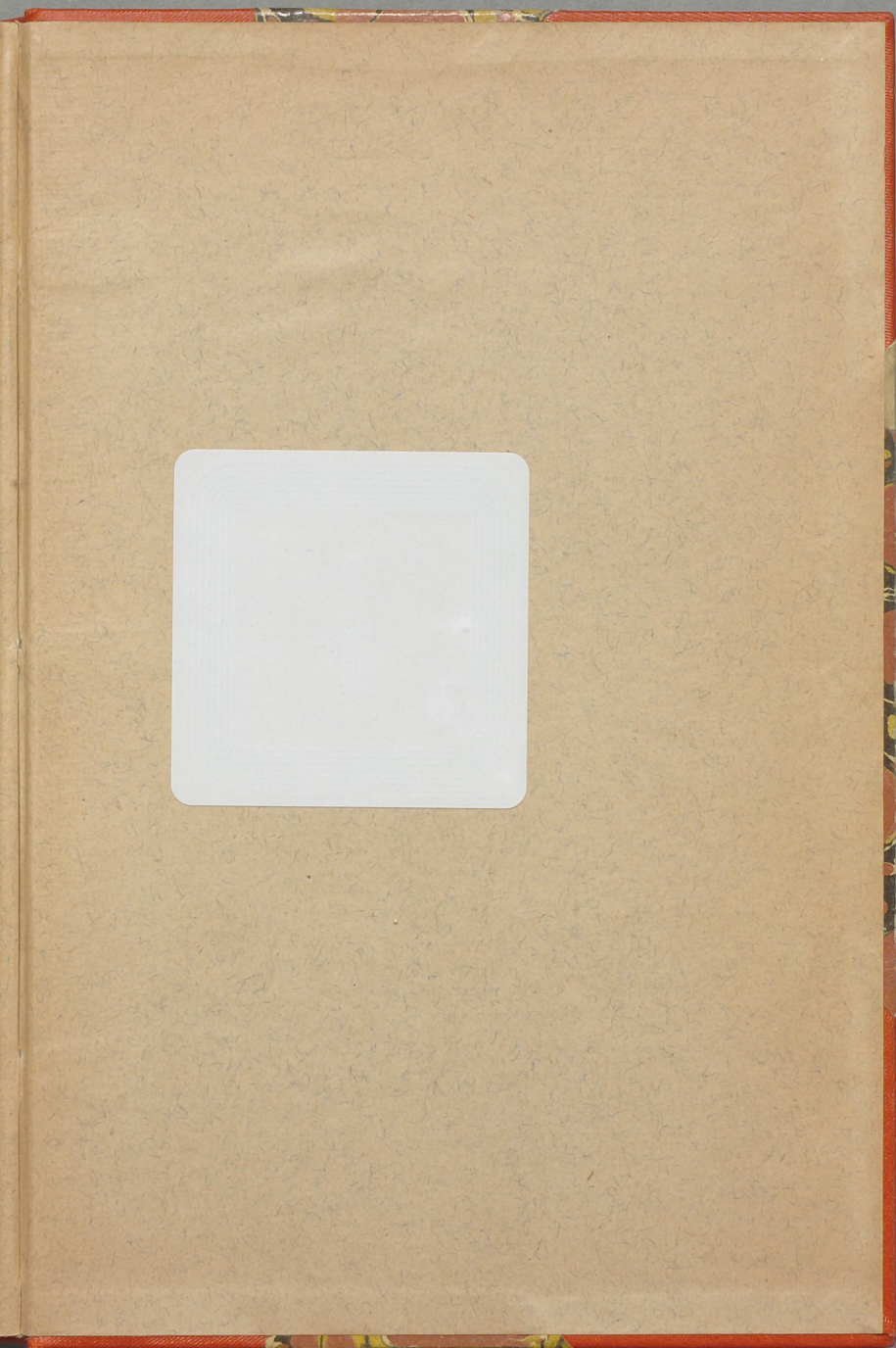
Med denna bok gjorde Py Sörman sig känd som en litterär författarinna av ganska ovanliga mått.

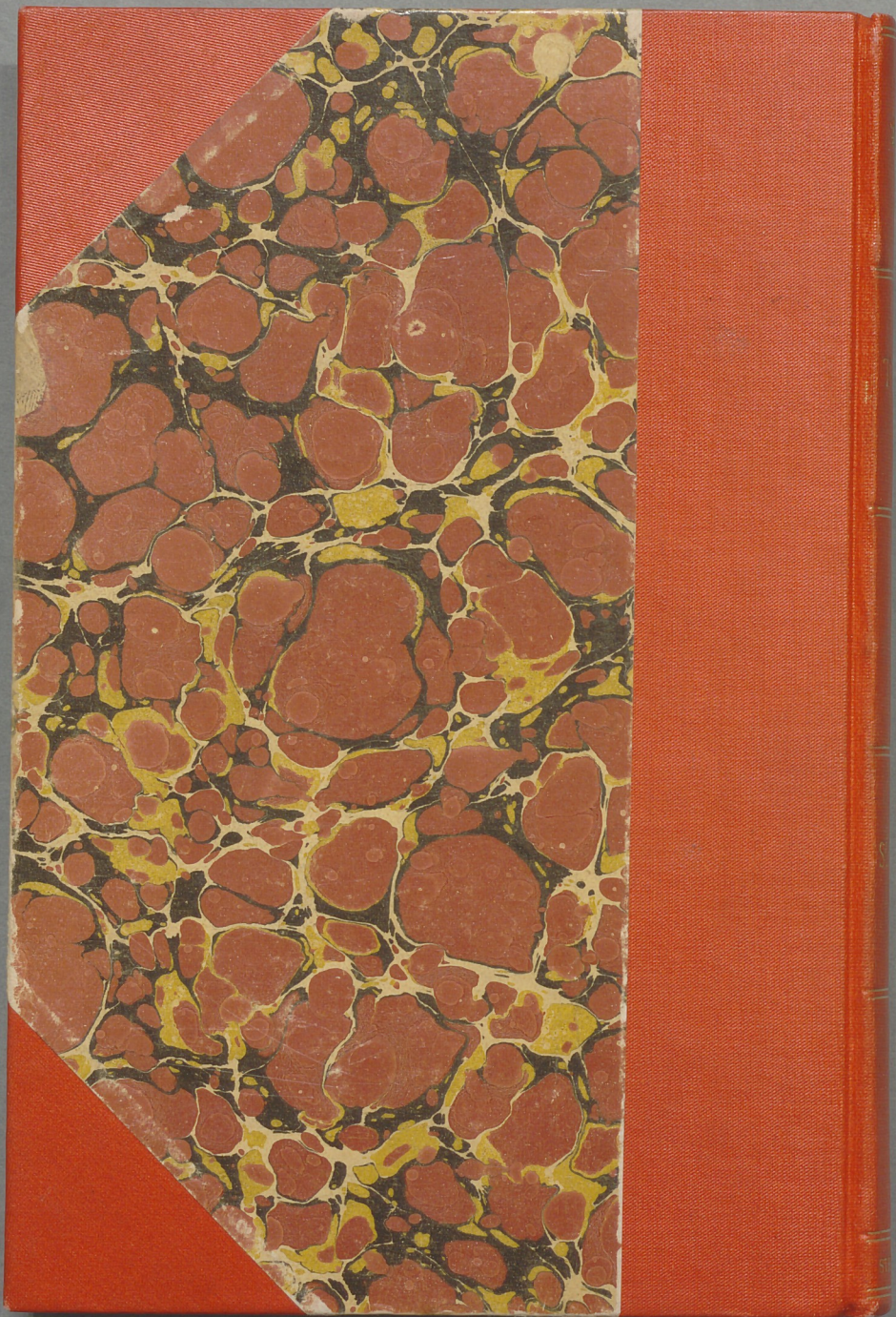

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

www.books2ebooks.eu